

Przepis na plan

Joanna Suchomska, Paweł Kołacz

PZR
Fundacja Pracownia Badań
i Innowacji Społecznych „Stocznia”
2016

Przepis na plan

Joanna Suchomska, Paweł Kołacz

PZR
Fundacja Pracownia Badań
i Innowacji Społecznych „Stocznia”
2016

Autorzy

Joanna Suchomska, Paweł Kołacz

Współpraca

Paweł Jaworski, Anna Karłowska
— Fundacja Napraw Sobie Miasto,
Joanna Ludwiczak — Związek Miast
Polskich

Korekta

Dominika Urzędowska

Skład i projekt

Pracownia Wydawnicza EIKON
ul. Bema 12/12
87-100 Toruń
info@eikonstudio.pl

Wydawca

Fundacja Pracownia Badań i Innowacji
Społecznych „Stocznia”

Współwydawca

Pracownia Zrównoważonego Rozwoju,
ul. św. Katarzyny 5
87-100 Toruń
fundacja@pzs.org.pl

© „Stocznia” & PZR, 2016

ISBN 978-83-62590-30-8

Niniejsza publikacja jest dostępna na
licencji CC Uznanie Autorstwa – na tych
samych warunkach 3.0 Polska

Publikacja powstała w ramach projektu „Przestrzeń dla partycypacji”, realizowanego przez Fundację Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” w partnerstwie z Fundacją Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Fundacją Napraw Sobie Miasto, Pracownią Zrównoważonego Rozwoju i Związkiem Miast Polskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu jest wsparcie gmin w prowadzeniu konsultacji społecznych dokumentów planistycznych przy aktywnym udziale mieszkańców.

Źródła zdjęć:

- s. 2 © Fundacja Napraw Sobie Miasto
- s. 18 Toruń, Bydgoskie Przedmieście, zasoby PZR
- s. 43 <https://www.weforum.org/agenda/2017/02/these-major-cities-are-starting-to-go-car-free>
- s. 44 <http://bi.gazeta.pl/im/04/25/10/z16930052Q,Miasta-przyszlosci-mialy-skladac-sie-z-wiezowcow-p.jpg>
- s. 46 Projekt Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025 +, http://www.gorzow.pl/PL/3385/Rewitalizacja_Miasta/
- s. 47 źródło: <https://jacektaran.blogspot.com/2014/06/modraszki-bronia-zakrzowka.html>
- s. 48 źródło: http://krakow.wyborcza.pl/krakow/1,44425,16210283,Zakrzowek_spor_wlascieli_dzialek_miasta_i_aktywistow.html
- s. 50 <https://www.teraz-srodowisko.pl/media/pdf/aktualnosci/1360-Podrecznik-adaptacji-dla-samorzadow.pdf>
- s. 51 <http://web.pdx.edu/~rueterj/courses/objects/images/copenhagen-finger-plan.jpg>
- s. 62 www.mamzdanie.org.pl
- s. 72 Łódź - www.mpu.lodz.pl; (plakat) <http://ursynow.tv/plan-miejscowy-polnocnej-stronie-ul-ciszewskiego-ii-etap-konsultacji/>

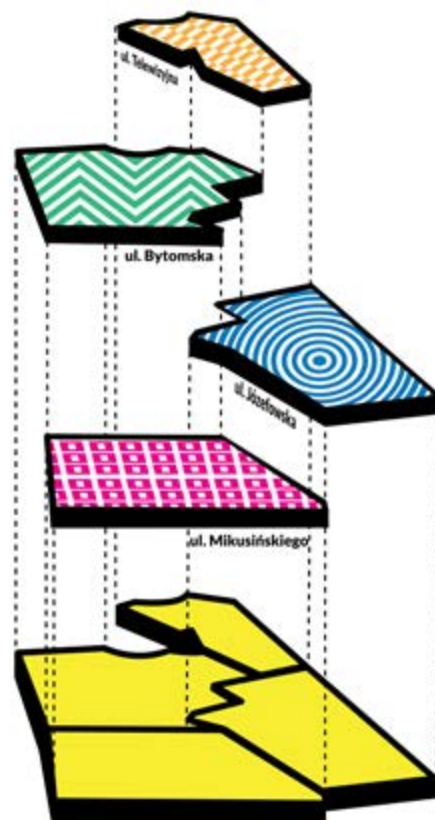

Spis treści

Słowo wstępne	5
Formalno-prawna podstawa tworzenia przestrzeni w Polsce	9
Diagnoza polityki planowania przestrzennego w gminach	9
Instrumenty planowania przestrzennego na poziomie gminy	14
Warunki zabudowy	18
Jak tworzyć dobre plany zagospodarowania przestrzennego?	20
Stwórz wizję obszaru	24
Policz zmiany	27
Zaangażuj mieszkańców i innych interesariuszy w tworzenie planu	28
Monitoruj i zarządzaj	30
Model dialogu w planowaniu przestrzennym	31
Planowanie procesu konsultacji sporządzanego dokumentu planistycznego	33
Procedura uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – propozycja zmian	34
Miasto zwarte	43
Starzenie się społeczeństwa	45
Społeczeństwo obywatelskie	47
Zieleń w mieście – zmiany klimatu	50
ZAŁĄCZNIK	54
W jaki sposób rozmawiać o planowaniu przestrzeni. Narzędzia i techniki	54
Lista kontrolna planowanych konsultacji dokumentu planistycznego	75
Bibliografia	76

A czy Ty wiesz, jaki jest plan na Twoją dzielnicę?

Współdecyduj o Wetnowacu-Józefowcu!

W ramach zmiany Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego współdecyduj o charakterze zabudowy i przestrzeni Twojego sąsiedztwa. Porozmawiajmy razem o dzielnicy podczas Konsultacji Społecznych w sobotę, 9 stycznia o godz. 10:00, w siedzibie Rady Jednostki Pomocniczej nr 11, na ul. Kotlarza 10A. Serdecznie zapraszamy!

Konsultacje społeczne dokumentów planistycznych są dla gmin obowiązkowe – mówi o tym ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jednak prace związane z ich powstawaniem są często procesem trudnym zarówno dla mieszkańców, jak i realizujących je urzędników. Jak planować z mieszkańcami?

Słowo wstępne

Patrząc na polskie miasta i miasteczka, trudno uwierzyć, że tuż przed wojną, Polska miała jeden z najlepszych systemów planowania przestrzennego w Europie. Inne kraje brały z nas przykład. Po wojnie system został scentralizowany. Dziś wydaje się, że nikt nie zarządza przestrzenią publiczną. Ład przestrzenny to pojęcie, o którym każdy sły-
szał, ale trudno go w Polsce dostrzec.

Zastąpił go chaos zabudowy, niekontrolowany rozrost miast, wszechobecne samochody i powszechna brzydota. Za mało wokół nas zieleni. To wszystko wpływa na spadek wartości przestrzeni.

W Polsce nie kontrolujemy i nie zarządzamy przestrzenią. A powinniśmy.

Przyczyn takiego stanu rzeczy jest kilka, kluczową z nich jest obowiązujące prawo. Ustawa o planowaniu przestrzennym, uchwalona w 1994 r., **pozbawiła mieszkańców społecznej kontroli nad przestrzenią**. 31 grudnia 2003 r. zostały anulowane obowiązujące do tej pory plany zagospodarowania przestrzennego, a gminy nie mają obowiązku uchylać nowych. Z tego powodu ponad 70% terenu Polski nie ma planów zagospodarowania przestrzennego. Powstające plany są natomiast tylko w minimalnym stopniu poddawane społecznej weryfikacji.

Tam, gdzie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (dalej: mpzp) nie obowiązuje, inwestor otrzymuje wycinkowe i często uznaniowe warunki zabudowy. Muszą być one zgodne ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które tylko ramowo określa funkcje i przeznaczenie poszczególnych jednostek urbanistycznych. Bardzo często studium powstaje bez udziału lokalnych społeczności w oderwaniu od realnych możliwości finansowania zapisanych w nim ustaleń. Pokazuje niemożliwą do zrealizowania wizję rozwoju gminy. To paradoks, że warunki zabudowy, na których w dużej mierze oparte jest dziś kształtowanie krajobrazu, muszą uwzględniać ogólne zapisy studiów.

Dotychczas podejmowano wiele prób nowelizacji przepisów prawa regulujących planowanie przestrzeni, jednakże z uwagi na ich incydentalny charakter, pełniły one funkcję łagodzącą, nie eliminowały pojawiających się problemów w stopniu kompleksowym. Niejednokrotnie powodowały działania przeciwne do zamierzonych, potęgując tym samym dysfunkcje systemu. Aktualnie trwają prace nad uchwaleniem „Kodeksu urbanistycznego”, który ma kompleksowo uregulować zagadnienia związane z szeroko rozumianym gospodarowaniem przestrzenią, w tym przede wszystkim z uwzględnieniem powiązań planowania przestrzennego ze strategiami rozwoju tworzącego ramy dla przyszłych

procesów inwestycyjnych, a jednocześnie pełniącego funkcje ochronne.

Plany zagospodarowania i zapisane w nich kierunki rozwoju poszczególnych obszarów są jednymi z najważniejszych dokumentów dla gmin. Dlatego zarządzający gminami nie powinni uchylać się przed odpowiedzialnością za powstawanie dobrych gminnych polityk przestrzennych.

Samorządy powinny przyspieszyć uchwalanie planów i jednocześnie uspołecznić proces ich powstawania, aby plany uwzględniały oczekiwania i interesy różnych grup interesariuszy i ekspertów.

Należy zainicjować opartą na partnerskich relacjach, publiczną dyskusję o kierunkach zagospodarowywania przestrzennego.

Nie ma gotowej recepty na to, jak stworzyć idealny plan, poszczególne samorządy powinny wypracować wraz ze swoimi mieszkańcami własny transparentny model tworzenia dokumentów planistycznych, dopasowany m.in. do poziomu aktywności obywateli. To od lokalnych samorządów zależy, czy plany będą uwzględniać oczekiwania różnych grup interesariuszy i poprawiać jakość życia mieszkańców.

W tej publikacji przyglądamy się z bliska polskiemu planowaniu przestrzennemu – stawiamy tezy, pytania, próbujemy nazwać wyzwania, które stoją przed procesami planistycznymi i osobami za nie odpowiedzialnymi. Podpowiadamy, jak sobie z niektórymi z nich radzić. Korzystając z naszego doświadczenia przedstawiamy też różne narzędzia, które można wybrać do dialogu z mieszkańcami.

Ta publikacja będzie miała swoją kontynuację. Czekamy na uwagi, a szczególnie na przykłady dobrych planów miejscowych a także procesów, które doprowadziły do ich uchwalenia. Chcielibyśmy pokazać najlepsze polskie dobre praktyki w tworzeniu polityk przestrzennych, sposobów angażowania i dyskusji z mieszkańcami.

Formalno-prawna podstawa tworzenia przestrzeni w Polsce

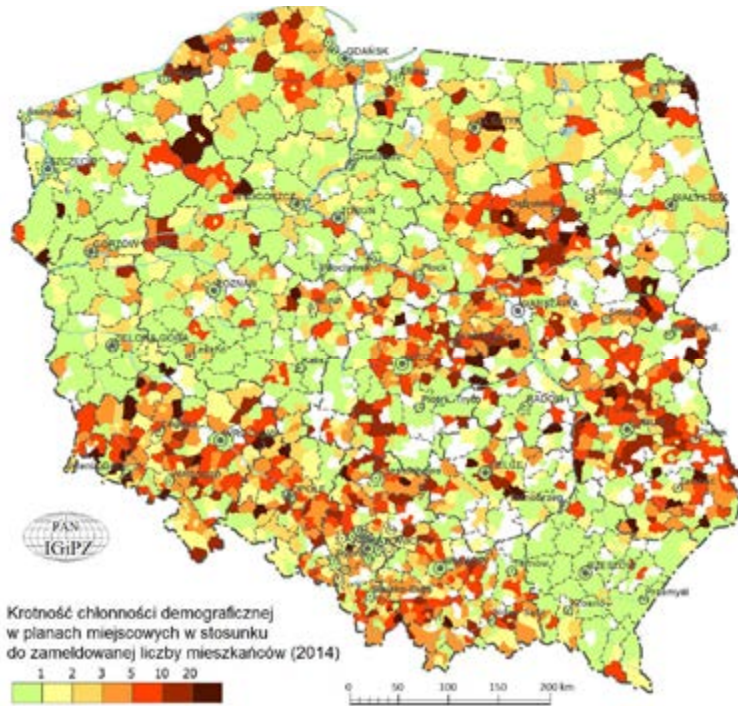
Diagnoza polityki planowania przestrzennego w gminach

Podstawowym obowiązującym aktem prawnym kształtującym system planowania przestrzennego i zasady kształtowania polityki przestrzennej w Polsce jest ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. Z kolei sam system planowania przestrzennego na poziomie gminnym w Polsce regulują dwa główne dokumenty: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Planowanie przestrzenne w Polsce znajduje się dzisiaj w kryzysie. Przegląd danych zawartych w publikacji *Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach* (2014) wskazuje, że aktualne uwarunkowania sprzyjają rozwojowi żywiolowej i niekontrolo-

©PZR / Przepis na plan

Ryc. 1. Chłonność demograficzna, czyli możliwa liczba mieszkańców, którzy mogą zamieszkać na obszarach obecnie zarezerwowanych na tereny mieszkaniowe, jest zdecydowanie większa niż prognozowana liczba mieszkańców Polski. Obecnie wyróżnacza się zbyt dużo terenów pod budownictwo mieszkaniowe. Źródło: Śleszyński, Przemysław i in. 2016, Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach w roku 2014. Synteza, 2016, Warszawa: PAN Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, https://www.igipz.pan.pl/tl_files/igipz/ZGMiL/Aktualno%C5%9Bci/Streszczenie_za_2014.pdf [dostęp: 20.12.2016].

wanej suburbanizacji oraz pogłębiają chaos przestrzenny. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że powszechne jest zjawisko przeznaczania zbyt dużego udziału terenów pod zabudowę, głównie jednorodzinną. Wskutek narastającej presji inwestycyjnej, wzrasta liczba działek, których przeznaczenie zmieniane jest głównie z gruntów rolnych na zabudowę mieszkaniową. Miasta rozrastają się w niekontrolowany sposób, podmiejskie osiedla mieszkaniowe pojawiają się na obszarach do tej pory przeznaczonych na inne cele.

W wyniku tego powstają osiedla o niskim standardzie zabudowy, w dużym rozproszeniu, tworząc rozległe strefy, nieposiadające pełnych funkcji miasta, o substandardowych warunkach wyposażenia w infrastrukturę bez dostępu do usług publicznych. Zjawiska te przybierają na sile, dowodząc w większości przypadków nieskuteczności obecnego systemu planowania przestrzennego.

Znaczna część przestrzeni polskich miast stała się w efekcie nieprzewidywalna,

konfliktogenna, nieefektywna, a przez to nieatrakcyjna. Negatywne skutki odczuwają zarówno poszczególni mieszkańcy, jak i całe społeczności lokalne. Rozproszona zabudowa mieszkaniowa generuje nieracjonalnie wysokie koszty realizacji i utrzymania infrastruktury oraz dostępu do usług publicznych, które ponoszą samorządy.

Kolejnym problemem polityki przestrzennej jest duża dowolność jej prowadzenia przez samorządy. Dzieje się tak, ponieważ ustawa daje możliwość gminom, żeby nie tworzyły precyzyjnych kierunków rozwoju poszczególnych obszarów i samorządy z tego korzystają.

Tam, gdzie plan zagospodarowania przestrzennego nie obowiązuje, inwestorom wydawane są często uznaniowo decyzje o warunkach zabudowy, tzw. „wuzetki”, czasami wbrew stanowisku lokalnych społeczności, które w takich sytuacjach nie mają wpływu na podejmowane przez urząd decyzje.

Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu podejmowane są często w oparciu o mało precyzyjne studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Zjawisko to zmniejsza kontrolę samorządu nad zagospodarowaniem przestrzeni i w konsekwencji powoduje chaos planistyczny.

Na jakość prowadzonej polityki przestrzennej wpływa także poziom partycypacji społeczności lokalnych w procedurze uchwalania dokumentów planistycznych. Planowanie przestrzenne stanowi jeden z niewielu obszarów, w którym dialog społeczny jest narzucony ustawowo. Wymóg ten jednak zwykle realizuje się w minimalnym zakresie. Udział mieszkańców w procedurze uchwalania planów miejscowych czy studiów jest zazwyczaj niewielki. Można określić go „negatywną aktywnością”, ponieważ często aktywność mieszkańców przejawia się jako sprzeciw wobec planowanych zmian na ostatnim etapie tworzenia dokumentów planistycznych, co niejednokrotnie blokuje procedurę uchwalania planów. Z tego względu, partycypacja społeczna w procesie ich uchwalania często postrzegana jest negatywnie jako utrudniająca prowadzone prace.

Ustawa o planowaniu przestrzennym nie nakłada obowiązku prowadzenia szerokiej dyskusji nad założeniami tworzonych dokumentów planistycznych, udział społeczny

©PZR / Przepis na plan

jest incydentalny w całym procesie planowania. Krajowa Polityka Miejska 2023 wskazuje na konieczność zwiększenia zakresu angażowania mieszkańców w planowaniu przestrzennym, szczególnie poprzez pozyskanie wiedzy o występujących problemach, oczekiwaniach, potrzebach i wizjach mieszkańców przed rozpoczęciem prac planistycznych oraz dyskusji ze społecznością nad wariantami rozwiązań i kierunkami zaplanowanych działań przestrzennych.

W odpowiedzi na te negatywne zjawiska dotyczące planowania przestrzennego w ostatnich latach powstało kilka ustaw regulujących kluczowe kwestie związane z polityką przestrzenną. Warto wymienić choćby Ustawę z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015 poz. 774), tzw. ustawę krajobrazową regulującą kwestie estetyki i ładu przestrzennego oraz Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777), która wprowadza nowy rodzaj planu zagospodarowania – Miejskowy plan rewitalizacji (dalej: mpr). Dzięki mpr można szczegółowo regulować jakość nowej architektury i przestrzeni publicznej oraz ograniczać liczbę i powierzchnię obiektów wielkopowierzchniowych. Mpr umożliwia także kształtowanie pasa

©PZR / Przepis na plan

drogowego jako wielofunkcyjnej przestrzeni wspólnej, z uspokojonym ruchem w celu gospodarczego ożywienia ulicy.

Także koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowa Polityka Miejska 2023 przewidują wprowadzenie racjonalizujących zasad – ochronę terenów otwartych i koncentrację zabudowy na terenach zurbanizowanych, likwidację lub ograniczenie stosowania decyzji administracyjnych o lokalizacji inwestycji celu publicznego, powiązanie decyzji przestrzennych z prognozami demograficznymi i potencjałem ekonomicznym gmin, wzmocnienie planowania regionalnego, wprowadzenie standardów gwarantujących właściwą jakość zagospodarowania terenu.

W świetle dotychczasowych doświadczeń, obok niewątpliwie koniecznych zmian prawnych, eliminujących kluczowe dysfunkcje systemu planowania przestrzennego, niezbędna jest aktywna postawa władz samorządowych w kształtowaniu przestrzeni publicznej, w tym przestrzeni miejskiej.

Niedoskonałe przepisy nie mogą usprawiedliwiać bierności w działaniach planistycznych. Przyszłe, lepsze rozwiązania prawne nie zapewnią pozytywnej zmiany polskiej przestrzeni bez konsekwentnej postawy władz lokalnych, wspomaganych przez rzetelnych i zaangażowanych profesjonalistów oraz mieszkańców. Do tego niezbędna jest świadomość rozwoju przestrzennego obu stron lokalnego samorządu - mieszkańców i władz.

Zmiany w planowaniu przestrzennym są konieczne, ponieważ utrzymanie istniejącej sytuacji grozi wzrostem wydatków gmin w stosunku do zysków wynikających z obecnie realizowanych planów przestrzennych. Gminy przestaną być wydolne finansowo, co w konsekwencji obniży jakość życia mieszkańców.

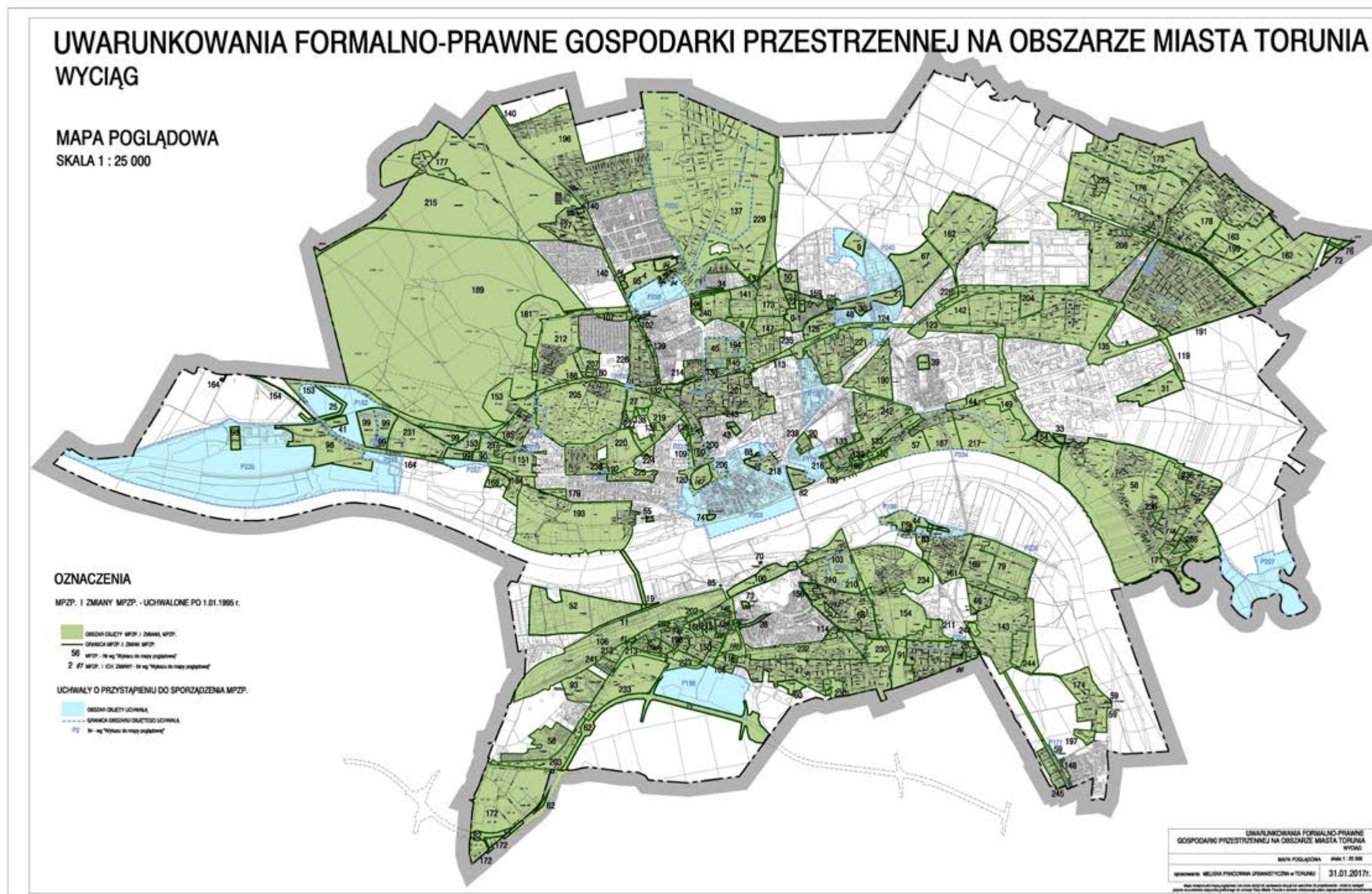
©PZR / Przepis na plan

Instrumenty planowania przestrzennego na poziomie gminy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (SUiKZP) jest podstawowym dokumentem planowania przestrzennego na terenie gminy, w którym powinno nastąpić powiązanie planowania przestrzennego ze strategią rozwoju społecznego i gospodarczego gminy. Dokument sporządzany jest dla całego obszaru gminy, określa w sposób ogólny politykę przestrzenną i lokalne zasady zagospodarowania. W studium znajduje się diagnoza aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i uwarunkowań jej rozwoju oraz wskazanie na ogólne kierunki tego rozwoju (przestrzennego).

Studium jest dokumentem nadrzędnym w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, co oznacza, że wytyczne zapisane w planach

©PZR / Przepis na plan

muszą być zgodne z założeniami studium. Co nie znaczy że zapisy studium są dla gminy obligatoryjne. **Studium nie jest aktem prawa miejscowego, nie zawiera przepisów powszechnie obowiązujących.**

Prawie wszystkie gminy w Polsce posiadają suikpz. W wielu przypadkach dokumenty te są na bieżąco modyfikowane. W miastach na prawach powiatu w końcu 2014 r. nieco ponad połowa dokumentów była aktualizowana (w całej Polsce – blisko 1/3). Aktualizacja studium często jest jednak fragmentaryczna, nie obejmuje aktualnej wizji rozwoju gminy, niejednokrotnie zapisy studium wywodzą się z drugiej połowy XX wieku. Z jednej strony zapisy te są niemożliwe do zrealizowania przez gminę (ze względów finansowych), z drugiej **nie odpowiadają na nową sytuację miast czy wsi. Nie uwzględniają zmian, jakie zaszły w społeczeństwie od czasu uchwalania dokumentów, zwiększonej mobilności i odmiennych potrzeb mieszkańców.** Nowa filozofia ruchu w mieście, przenoszenie tranzytu poza ścisłe centrum, strefy „tempo 30”, priorytetowe traktowanie pieszych czy zwiększająca się rola transportu publicznego i ruchu rowerowego powoduje, że wiele zaplanowanych przed laty i zapisanych w studium „układów drogowych” należy zrewidować.

Wiele tras szybkiego ruchu planowanych w latach 60. już nie powstanie, część dróg zmieni swój charakter, co daje możliwość innego wykorzystania tych terenów. Niektóre polskie samorządy to dostrzegają, na odzyskanych terenach planowane są nowe tereny publiczne, tereny zielone, ciągi pieszo-rowerowe czy tereny pod zabudowę mieszkaniową.

Wadą studiów jest niewielka liczba terenów wskazanych do pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego i nieźrównoważony podział funkcji terenów gminy. Szczególnie poważnym problemem wydaje się, że obecne studia przewidują bardzo wysokie docelowe wskaźniki udziału zabudowy mieszkaniowej, głównie jednorodzinnej. Dopuszczono około 12% obszarów gmin pod zabudowę, co przy nawet niskich wskaźnikach gęstości zaludnienia daje możliwość zasiedlenia w skali kraju około 150 mln mieszkańców.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (dalej: mpzp) jest podstawowym narzędziem w gminie, służącym planowaniu przestrzeni publicznej, jest aktem prawa miejscowego. Plan określa przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. To w dużej mierze od jakości uchwalanych obecnie planów będzie zależeł rozwój przestrzenny miast i wsi oraz jakość środowiska, w którym będziemy żyć. To przez konkretne założenia zapisane w planie miejscowym realizowana jest wizja funkcjonowania danego obszaru w gminie, jego charakter i rola jaką pełni.

Pod koniec 2014 r. w Polsce było 45,6 tys. planów o powierzchni 9,1 mln ha, czyli planami pokrytych było tylko 29,2% powierzchni kraju. Tylko nieliczne większe miasta i ich strefy podmiejskie mają wskaźnik pokrycia planami powyżej 50%. Podobnie jak w studiach gminnych, również w planach miejscowych przeznacza się zdecydowanie zbyt duże ilości terenów pod zabudowę mieszkaniową.

W zakresie uchwalania mpzp dominują dwa główne problemy: stosunkowo długi czas sporządzania planów (w jednej trzeciej przypadków dłuższy niż 3 lata) oraz nietrafione wykonanie prognoz finansowych realizacji planów miejscowych. W niektórych gminach wykazano, że koszty realizacji planów miejscowych prognozowane są na miliardy złotych.

Plany zagospodarowania przestrzennego są konieczne, aby planowanie przestrzenne w gminach było spójne z przyjętą strategią i wizją rozwoju gminy.

©PZR / Przepis na plan

Warunki zabudowy

Na obszarze gminy, gdzie nie obowiązuje mpzp, aby uzyskać pozwolenie na budowę inwestor występuje o wydanie warunków zabudowy (w skrócie: wz). Warunki określają, jak może zostać zagospodarowana działka, czy i na jakich zasadach dopuszczalna jest planowana inwestycja.

W założeniu wydawanie pozwoleń na budowę w oparciu o Kodeks Postępowania Administracyjnego miało być narzędziem uzupełniającym, opartym o studium i zasadę tzw. „dobrego sąsiedztwa” oznaczającą wpasowanie się nowej inwestycji do najbliższego otoczenia i niezakłócanie jego funkcjonowania.

Niestety idea decyzji wz została wypaczona, praktyka i orzecznictwo uczyniły z tego instrumentu podstawowe narzędzie kształtowania przestrzeni, dziś ok. 50% pozwoleń na budowę wydawanych jest na jej podstawie.

Część decyzji wz jest w oczywisty sposób niezgodna z treścią studium, co znacząco utrudnia prowadzenie polityki przestrzennej przez gminy oraz osłabia pewność inwestycyjną.

Inwestowanie na podstawie warunków zabudowy pozwala na niespójne kształtowanie przestrzeni, w tym także naruszenie obszarów zabytkowych i o wysokiej wartości kulturalnej i historycznej. Źródło: Toruń, Bydgoskie Przedmieście, zasoby PZR.

©PZR / Przepis na plan

To właśnie wz są przyczyną niekontrolowanej suburbanizacji i chaosu przestrzennego w miastach. Dopuszczają lokalizowanie inwestycji na terenach do tego niedostosowanych, których forma architektoniczna oraz funkcja nie pasuje do najbliższego otoczenia i powoduje dysfunkcje w jego funkcjonowaniu (np. wysoka wielorodzinna zabudowa na osiedlu domów jednorodzinnych, zakłady przemysłowe na takim osiedlu, sąsiedztwo uciążliwej hodowli). Rozproszenie zabudowy znacznie zwiększa koszty infrastruktury technicznej i społecznej, które musi ponieść gmina. **To decyzje z wz dopuszczają zabudowę terenów zieleni oraz atrakcyjnych terenów otwartych, teoretycznie objętych ochroną przyrody i krajobrazu.**

Decyzja o warunkach zabudowy zastępuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Dużym problemem jest fakt, że wz teoretycznie wydawane są bezterminowo, ale zapisane w nich uwarunkowania mogą okazać się „nagle” nieaktualne. Na jedną działkę można wydać jednocześnie kilkadziesiąt wz, których zapisy mogą być sprzeczne ze sobą. Trudno o bardziej nieczytelną procedurę.

Inwestorzy, ale też i mieszkańcy, nie mogą przewidzieć, jak będą kształtować się warunki inwestycyjne dla danej nieruchomości oraz jej najbliższego sąsiedztwa. Wydawane warunki zabudowy nie gwarantują porządku w planowaniu przestrzennym, zależą od uznania urzędników, w konsekwencji w wielu miejscach wywołują konflikty społeczne, często dopiero na etapie rozpoczęcia inwestycji.

Decyzję o warunkach zabudowy można stosunkowo łatwo zaskarżyć do samorządowego kolegium odwoławczego (SKO). Od decyzji można się też odwołać do sądu administracyjnego. W wielu przypadkach, pomijani w procesie podejmowania decyzji o wydanie warunków zabudowy mieszkańcy korzystają z przysługującej im ścieżki prawnej, co znacznie wydłuża całą procedurę.

W związku z tym gminy powinny zadbać same, aby wydawane warunki zabudowy uwzględniały szerszy interes społeczny. Aby mieszkańcy, szczególnie bezpośredni sąsiedzi, byli włączeni w proces wydawania wz, aby wiedzieli, że mogą się wypowiedzieć, zaproponować zmiany, a nie tylko zaskarżyć decyzję urzędników.

Publiczny rejestr wz

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem i orzecznictwem decyzja o warunkach zabudowy stanowi informację publiczną wraz ze wszystkimi aktami sprawy administracyjnej. Gminy muszą je udostępniać na każdy wniosek mieszkańca.

W związku z tym nic nie stoi na przeszkodzie, aby gminy stworzyły publiczny rejestr wszystkich wz tak, aby mieszkańcy i inwestorzy mieli w każdym momencie do nich dostęp.

Jak tworzyć dobre plany zagospodarowania przestrzennego?

Dotychczasowa praktyka tworzenia planów, które mają obowiązywać przez wiele lat, nie sprawdziła się. W wielu przypadkach gminy opracowują plany na podstawie przyjętych lata temu studiów zagospodarowania przestrzennego. Dziś bardzo często te kierunki rozwoju wspólnot samorządowych są już nieaktualne, nie odpowiadają na potrzeby mieszkańców i innych interesariuszy.

Praktyka tworzenia planów zagospodarowania przestrzennego wymaga zmian.

Należy pamiętać, że w obszarach zamieszkałych koncentruje się wiele problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych. **Dysproporcje społeczne wewnątrz miast i miasteczek są często większe niż pomiędzy regionami.**

Dotychczasowa polityka planowania przestrzeni miejskich, w wielu przypadkach, zamiast wspierać równowagę dysproporcji w poszczególnych obszarach, pogłębiała je.

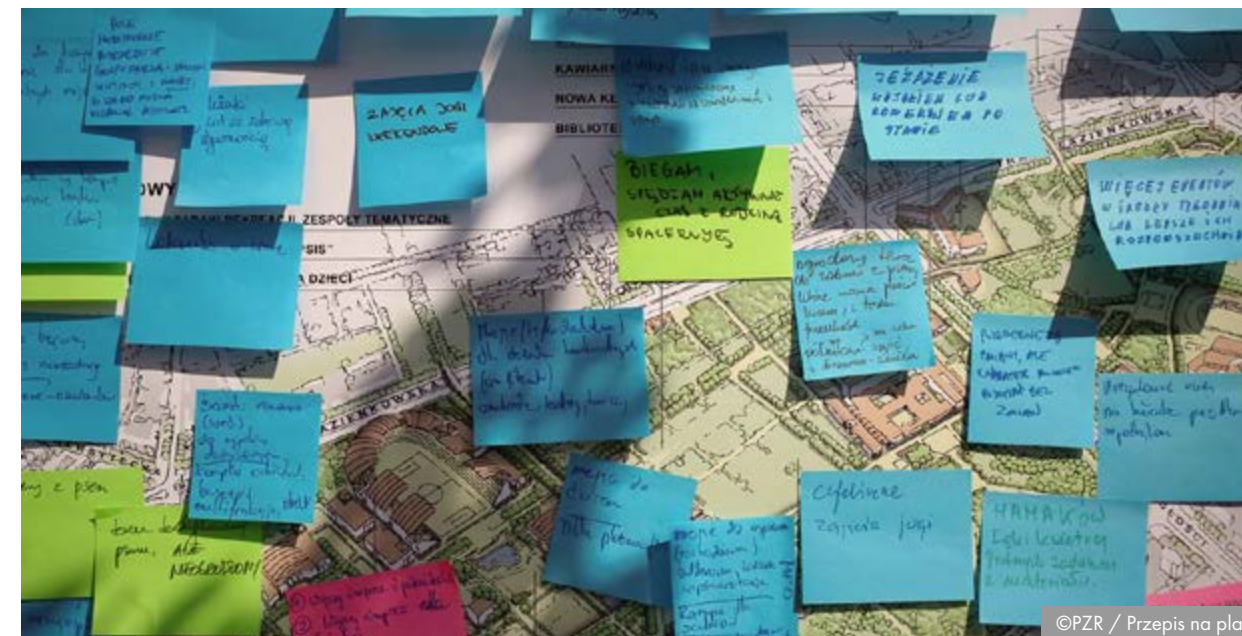
©PZR / Przepis na plan

Planowanie przestrzenne jest jednym z kluczowych narzędzi samorządu w dostosowaniu miast do wyzwań współczesności. Przez ostatnie 20, 30 lat w Polsce zaszło wiele zmian społeczno-gospodarczych, należą do nich:

- » starzenie się społeczeństwa,
- » wyludnianie się centrów miast i suburbanizacja,
- » zwiększenie mobilności mieszkańców i dominacja samochodów w przestrzeni publicznej,
- » zmiany klimatu,
- » presja na niskie koszty obsługi gminy,
- » rozwój nowych technologii,
- » zmiana sposobu spędzania czasu wolnego, form pracy czy nawyków zakupowych.

Na wiele z tych zjawisk samorządy dopiero zaczynają reagować. Problemem, który wymaga natychmiastowej reakcji, jest rozlewanie się miast i związane z tym trudności z zapewnieniem mieszkańcom dobrej jakości infrastruktury i usług publicznych.

Przestrzeń publiczna, w tym przestrzeń miejska to zasób ograniczony, dlatego jej „konsumpcja” w postaci działań w zakresie planowania przestrzennego powinna przede wszystkim zmierzać w kierunku zgodności planowania miast z zasadą zrównoważonego rozwoju.

©PZR / Przepis na plan

Autorzy

Henryk Andrynowski
Magdalena Banaś
Karolina Juliana Biernacka
Małgorzata Ferenc
Wojciech Gawkowski
Anna Gołędzinowska
Jan Kopiński
Beata Kozłowska
Marek Krawczyński
Piotr Kurkowski
Patrycja Lipińska
Jan Malek
Ilona Nitka
Mirosław Nogaczewski
Ilona Paleńczuk
Jan Sabala
Piotr Smolnicki
Mikołaj Stolarski
Ewa Wojdak-Haasa

Badania

Paulina Brokos
Paweł Kołacz
Joanna Suchomska
Krzysztof Ślebioda
Piotr Wielgus

Więcej na:

www.StrefaCukru.pl
www.facebook.com/StrefaCukru

LEGENDA

Rozwiązania przestrzenne: II-V. liczba kondygnacji malejąca w stronę zabytków; A. przystanek autobusowy; P. parking; 01. rower (między)miejski; 02. prawo-skręt z ul. Gdańskiej; 03. ścieżka wzdłuż Raduni; 04. ścieżka rowerowa do Radunicy; 05. adaptacja fragmentu muru do celów funkcjonalno-estetycznych; 06. plac zabaw i rekreacja; 07. ptasie szuwary; 08. zagospodarowane nabrzeże; 09. zabudowa mieszana usługowo-biurowo-mieszkalna; 10. odzyskanie i ekspozycja ocalałych lokomotyw przemysłowych; 11. park z pergolami wzdłuż Raduni; 12. ekspozycja elementów tożsamości regionu z zapleczem sanitarnym; 13. rozbudowa kładki północnej przez Radunię; 14. kontynuacja zachodnich ciągów pieszo-rowerowych w stronę rynku i Cukrowni; 15. zadaszenie rynku miejskiego; 16. bulwar pieszy łączący rynek z Cukrownią; 17. meble miejskie jako funkcjonalna alternatywa dla ogródków piwnych; 18. indywidualny wyraz zagospodarowania bulwaru pieszezo; 19. dominanta artystyczna nawiązująca do miejsca (np. wielka "kostka cukru"); 20. basen letni; 21. zachowany ślad boczny przemysłowej wykorzystany do nowych celów komunikacyjnych; 22. obligatoryjne ciągi pół-publiczne; 23. woda i zieleń jako pole ekspozycji dla zabytkowej Cukrowni; 24. atrakcyjna mała architektura; 25. sala koncertowa w hali magazynu cukru; 26. teren rekreacyjny z psim parkiem; 27. standaryzacja i stylizacja powierzchni reklamowych; 28. edukacja i wydarzenia wzdłuż ciągów publicznych; 29. przestrzeń dla imprez masowych; 30. muzeum historii przemysłu regionalnego z makietami kolejową i dawnej Cukrowni; 31. oryginalne urządzenia i elementy wystroju wkomponowane w nowe funkcje; 32. kluby nocne czynne do białego rana; 33. zejście do rzeki dostosowane także dla niepełnosprawnych; 34. przejście przez ulicę Chopina z priorytetem dla ruchu pieszezo; 35. kontynuacja alei ks. Józefa Waląga przez park przykościelny w stronę Cukrowni; 36. miejskie i prywatne przechodnie i stojaki na rowery; 37. sklepy i galerie z produktami lokalnymi i nawiązującymi do miejsca; 38. zabudowa nawiązująca do historycznej pierzei ulicy Fryderyka Chopina; 39. plac miejski przed Cukrownią; 40. nawiązanie w przestrzeni do nieistniejącego taśmociągu; 41. kino letnie pod gołym niebem lub samochodowe; 42. restauracja i browar w zabytkowych murach; 43. odświeżone wyeksponowane i iluminowane obiekty zabytkowe; 44. przestrzeń bez zakazów; 45. bezkolizyjne przejście pod wiaduktem ułatwiające połączenie Cukrowni z Miastem; 46. dostawiona kładka rowerowa do wiaduktu.

Realizacja projektu:

Partnerzy:

Projekt zrealizowano ze środków:

Partnerzy medialni:

Stwórz wizję obszaru

Aktywna postawa władz miejskich musi przejawiać się w uchwalaniu dobrych jakościowo planów miejscowych – w pierwszej kolejności w tych obszarach, w których koncentruje się zainteresowanie inwestorów i działalność budowlana. Przyjmowane dokumenty muszą zawierać treści oparte o rzetelne prognozy, w szczególności ekonomiczne, demograficzne i środowiskowe, zachować spójność z całościową strategią gminy oraz zostać wypracowane w przejrzystych procedurach z aktywnym udziałem obywateli.

Dobry plan przestrzenny musi być spójny ze strategią rozwoju gminy. Powinien być powiązany także z innymi obowiązującymi dokumentami gminnymi: planem mobilności, gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska czy szczegółowymi strategiami, np. prowadzenia polityki senioralnej, rozwiązywania problemów społecznych itp. Powinien wyznaczać takie zasady kształtowania przestrzeni, które będą realizować wizję rozwoju gminy czy jej określonej części.

Przystępując do planowania fragmentu gminy najpierw musimy określić, jaką funkcję dany obszar ma pełnić w gminie, jak „mieści się” w całościowej wizji funkcjonowania i rozwoju gminy.

Ustalenie wizji obszaru powinno odbywać się w ścisłej współpracy władz i urbanistów z mieszkańcami oraz pozostałymi interesariuszami danej przestrzeni.

Podejmując decyzję o kierunku zagospodarowania gminy czy jej części trzeba określić konsekwencje realizacji przyjętej wizji rozwoju.

Wizja przestrzennego rozwoju gminy czy jej obszaru powinna wynikać nie tylko z przeprowadzonych analiz społecznych, demograficznych, przestrzennych, środowiskowych i gospodar-

Dobrze zaplanowana przestrzeń poprzez ochronę ładu przestrzennego i dostosowanie funkcji miejsca do potrzeb jej użytkowników stwarza warunki rozwoju przestrzennego, społecznego i ekonomicznego.

Model A - bilans

Miasto:

- o BARDZO ZWARTEJ strukturze przestrzennej,
- wkierunkowane na skupienie WSZYSTKICH FUNKCJI MIEJSKICH W CENTRUM,
- z polityką ZMNIEJSZANIA NAKŁADÓW INWESTYCYJNYCH na terenach POZA CENTRUM.

	Szanse i zagrożenia	Model 1
Szansa realizacji polityki "powrotu do miasta"	Kształowanie bardzo zwartej struktury przestrzennej miasta oraz maksymalne dopełnianie struktur - bardzo duża intensywność użytkowania terenów w centrum;	++
Szanse odnowy śródmieścia (historyczne dziedzictwo materialne)	Ukierunkowana odnowa centrum miasta poprzez rewitalizację, przywrócenie funkcjonalności historycznego rdzenia miasta - Strefy Wielkomięskiej wraz z jej otoczeniem;	++
Efektywność użytkowania infrastruktury publicznej (drogi i sieci)	Duże skupienie mieszkańców w zwartej strefie zurbanizowanej miasta, pozwoli na wysoką efektywność wykorzystania infrastruktury publicznej;	++
Koszt publiczny (infrastruktura)	Niskie koszty bieżącego utrzymania sieci infrastruktury technicznej miasta;	niski
Koszt publiczny (koszty odszkodowawcze)	Ryzyko konieczności pokrycia roszczeń odszkodowawczych, związane z polityką planowanego wycyfrowania się z terenów urbanizujących się, o przyznanych prawach zabudowy;	wysokie
Swoboda inwestycyjna	Ograniczenie swobody inwestycyjnej na znacznej powierzchni obszaru miasta: brak rozbudowanej oferty nowych terenów inwestycyjnych poza centrum miasta;	--
Wpływ na środowisko przyrodnicze	Wzmocnienie struktury systemu przyrodniczego miasta poza strefą ścisłego centrum miasta, ale pogorszenie warunków środowiskowych w centrum - wzrost kumulacji hałasu oraz zanieczyszczeń powietrza;	-+
Odbiór społeczny krótkoterminowy	Negatywny - ryzyko wzrostu odpływu mieszkańców i inwestorów na rzecz gmin ośdennych w wyniku niedostatecznego zróżnicowania oferty inwestycyjnej i ograniczenia swobody inwestycyjnej na znacznej części terenów w granicach miasta;	--
Odbiór społeczny długoterminowy	pozytywny, ale tylko w wyniku długoterminowych procesów efektywnej rewitalizacji centrum miasta;	-+
Podstawowy koszt uzbrojenia terenów urbanizacji		1.3 mld zł

KOSZT NA 1 MIESZKAŃCA: 2 000 zł

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA W ŁODZI

Model A – ocena efektów

Uporządkowujemy śródmieście.

Skupiamy wydatki w centrum Łodzi.

Inwestycje służą dużej ilości mieszkańców.

Oszczędzamy na wydatkach na nową infrastrukturę na przedmieściach.

Korzystamy z efektywniejszego transportu zbiorowego.

Chronimy tereny otwarte i cenne przyrodniczo na obrzeżach.

Przy znacznym dogęszczaniu zabudowy tracimy szansę na wyższą jakość zamieszkania przez ruch w centrum, brak zieleni

Mieszkańcy będą szukali nowych form zabudowy (np. działek pod budowę domu) poza Łodzią

Inwestorzy mogą szukać innych terenów pod zabudowę

MIEJSKA PRACOWNIA URBANISTYCZNA W ŁODZI

Łódź pracując nad nowym studium opracowała trzy wariantowe kierunki rozwoju miasta. Dla każdego z wariantów przygotowano ocenę mocnych i słabych stron, ocenę kosztów i możliwości realizacji danej wizji przez miasto. Źródło: www.mpu.lodz.pl

czych, ale uwzględniać też potrzeby aktualnych mieszkańców. W każdym przypadku należy sporządzać rzetelną diagnozę potrzeb i oczekiwań społeczności odnośnie planowanej przestrzeni.

Należy przyjąć założenie, że plany są zmieniane tak często, jak tylko będzie tego wymagała sytuacja lokalna. Nawet niewielkie zmiany w przestrzeni powinny jednak wynikać z szerokiego i zaakceptowanego społecznie planu.

Plany miejscowe nie powinny być zmieniane wyrywkowo, aby dopasować je do wymagań konkretnego inwestora, co obecnie często ma miejsce. Należy pamiętać, że zmiana fragmentu przestrzeni pod konkretną inwestycję będzie oddziaływać także na mieszkańców i pozostałych interesariuszy poza fragmentem zmienianej przestrzeni. To nie deweloperzy i ich plany inwestycyjne powinny wyznaczać zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym. Inwestor powinien „wpisać się” w przyjętą wizję danego obszaru gminy.

Podstawowym celem planów przestrzennych powinno być konsekwentne przeciwdziałanie chaosowi przestrzennemu i estetycznemu oraz rozpraszaniu zabudowy i żywiołowej suburbanizacji. W konsekwencji powinno prowadzić do tworzenia miast i gmin o wysokiej jakości przestrzeni – zwartych, racjonalnie gospodarujących zasobami, estetycznych, przyjaznych dla mieszkańców.

Policz zmiany

Władze miejskie powinny zapewniać odpowiednią jakość i treść planów zagospodarowania przestrzennego. Oznacza to w szczególności stworzenie jasnych ram dla przyszłego rozwoju i ochrony określonych terenów. Bezwzględnie należy unikać zawierania w planie nierealistycznych treści, które pociągną za sobą realne koszty związane z odszkodowaniami i wykupem nieruchomości, nie dające się sfinansować w racjonalnej perspektywie.

Wizja rozwoju gminy zawarta w planach zagospodarowania przestrzennego powinna znajdować swoje odzwierciedlenie w wieloletniej prognozie inwestycyjnej i finansowej gminy. Samorząd powinien wiedzieć, ile każdego roku będzie kosztować gminę realizacja założeń planu oraz oszacować, czy jest to realne w odniesieniu do budżetu, jakim dysponuje.

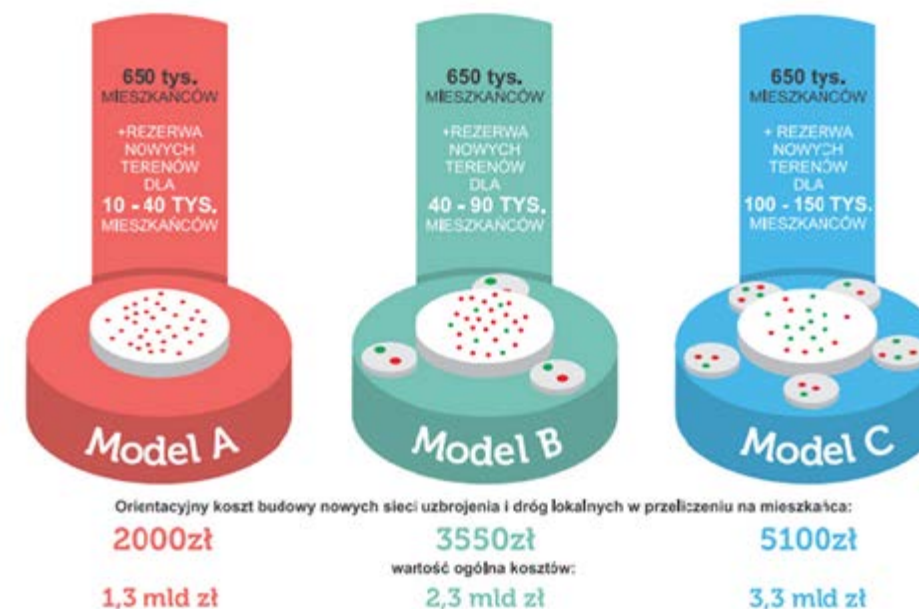
Zyski i koszty zmian dotyczą przede wszystkim planowanych funkcji publicznych i inwestycji gminnych. Planując zabudowę mieszkaniową poza centrum, gmina powinna uwzględnić, że jej rozpraszanie zwiększa koszty utrzymania infrastruktury i zapewnienia dostępu do usług dla mieszkańców, którzy wyprowadzają się poza centrum miasta.

Koszty i zyski planowanych zmian powinny być znane przez mieszkańców i radnych, przedyskutowane i przez nich zaakceptowane. Wszyscy interesariusze biorący udział w podejmowaniu decyzji powinni być świadomi konsekwencji finansowych proponowanych rozwiązań.

©PZR / Przepis na plan

Szacowanie kosztów zmiany kierunków rozwoju przestrzennego Łodzi poddane dyskusji w ramach zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
źródło: www.mpu.lodz.pl

Zaangażuj mieszkańców i innych interesariuszy w tworzenie planu

W Polsce zbyt często zaplanowane godziny, w których mieszkańcy mogą podyskutować z planistami o założeniach planu pokrywają się z godzinami ich pracy. (źródło: <http://www.bip.mpu-torun.pl/>)

Partycypacja w zakresie uchwalania planów przestrzennych stanowi jeden z niewielu obszarów, w którym dialog społeczny jest narzucony ustawowo. Wymóg ten bywa jednak zwykle realizowany w minimalnym zakresie, do tego często w formie zniechęcającej lub wręcz uniemożliwiającej udział mieszkańców w procedurze planistycznej.

PREZYDENT MIASTA TORUNIA 21 stycznia 2014r.

OGŁOSZENIE

o wyłożeniu do publicznego wglądu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w rejonie ulic: Szosy Okrężnej, Polnej, Morycińskiego i Trasy Średnicowej w Toruniu

Na podstawie art.17 pkt 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012r., poz. 647 ze zm.) oraz na podstawie uchwały Rady Miasta Torunia Nr 190/11 z dnia 27 października 2011r., zawiadamiam o wyłożeniu do publicznego wglądu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w rejonie ulic: Szosy Okrężnej, Polnej, Morycińskiego i Trasy Średnicowej w Toruniu, wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, w terminie **od 28.01.2014r. do 20.02.2014r.**, w siedzibie Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Toruniu przy ul. Grudziądzkiej 126B (III piętro pok. 308), w dniach od poniedziałku do piątku w godz. **od 10.00 do 14.00** oraz w soboty w godz. **od 10.00 do 12.00**

Dyskusja publiczna nad przyjętymi w projekcie planu miejscowego rozwiązaniami odbędzie się w dniu **29.01.2014r. o godz. 9.00** w siedzibie Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Toruniu przy ul. Grudziądzkiej 126B (pok.317).

Zgodnie z art. 18 ust.1 ustawy, każdy, kto kwestionuje ustalenia przyjęte w projekcie planu miejscowego, może wnieść uwagi.

Uwagi należy składać na piśmie do Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Toruniu, z podaniem imienia i nazwiska lub nazwy jednostki organizacyjnej i adresu, oznaczenia nieruchomości, której uwaga dotyczy, w nieprzekraczalnym terminie do dnia **6.03.2014r.**

Prezydent Miasta Torunia

Udział mieszkańców w procedurze uchwalania planów miejscowych czy studium jest niewielki. Najczęściej objawia się jako sprzeciw czy nawet protest na ostatnim etapie procesu uchwalania dokumentu, kiedy mieszkańcy dowiadują się o podjętych decyzjach, niekorzystnych dla nich (np. planowana budowa drogi niedaleko budynków mieszkalnych czy też zabudowanie popularnego parku). Mieszkańcy często nie mają świadomości dotyczącej znaczenia dokumentów planistycznych i nie znają procedur ich uchwalania, ale nie jest to jedyny powód ich małego zaangażowania. **Odpowiedzialność za brak zaangażowania mieszkańców w procedurę planowania przestrzennego ponosi samorząd, który odpowiada za proces powstawania dokumentów planistycznych.**

To władzom samorządu powinno zależeć na wzmocnieniu społecznej strony planowania przestrzennego. **Prowadzenie otwartego procesu planowania ze wszystkimi podmiotami**, na które mogą wpłynąć pozytywnie i negatywnie zapisy planu i **to od najwcześniejszych etapów pracy nad dokumentem planistycznym, pozwala na osiągnięcie rozsądnego i akceptowalnego społecznie planu zagospodarowania przestrzennego.**

Obecna procedura w ograniczony sposób włącza interesariuszy na początkowych etapach planowania. Odbywa się to poprzez zbieranie wniosków do planu czy studium. W ten sposób kluczowa dla dobrego zagospodarowania przestrzeni diagnoza potrzeb i oczekiwań interesariuszy sprowadzona zostaje do zebrania pomysłów na to, jak ma funkcjonować planowany obszar gminy.

Plany zagospodarowania przestrzennego wypełniają nie tylko inwestycje, ale też mieszkańcy, dlatego tak ważne jest, aby każdy plan uwzględnił oczekiwania wszystkich grup użytkowników. W związku z tym kluczowa staje się rola konsultacji społecznych w procesie planowania przestrzeni. Wymagają one dobrego przygotowania ze strony samorządu.

Planowanie przestrzeni razem z użytkownikami to także wyzwanie dla planistów i urbanistów, spośród których wielu nie ma doświadczenia w takim uspołecznionym procesie projektowania.

Monitoruj i zarządzaj

Okolo 80% sukcesu każdej przestrzeni publicznej może być przypisany instytucji zarządzającej. Bez względu na to, jak dobry jest projekt, nigdy nie wykreuje on prawdziwego miejsca, dopóki nie zostanie wsparty dobrym zarządzaniem.

Jak przetworzyć miejsce, 2009

Przygotowanie planu zagospodarowania przestrzennego to dopiero początek pracy.

Realizacja planu zagospodarowania przestrzennego to nie realizacja inwestycji, a wdrożenie wizji danego obszaru gminy oraz ciągła dbałość o to, aby zaplanowane funkcje terenu i zasady kształtowania przestrzeni mogły być realizowane, aby przestrzeń pełniła rolę, która została wypracowana i zaplanowana razem z jej użytkownikami.

Przestrzeń publiczną należy stale zarządzać, monitorować czy przyjęte założenia są nadal aktualne i możliwe do realizacji.

Od urbanistów i planistów wymaga to nowych kompetencji, zdecydowanie wykraczających poza ich tradycyjnie postrzeganą rolę. Miejskie biura planowania powinny dynamiczniej reagować na potrzeby mieszkańców.

W urzędach powinny powstać nowe stanowiska dla osób, które odpowiedzialne będą za koordynację inwestycji, monitoring funkcjonowania przestrzeni publicznych oraz bieżące zbieranie uwag od mieszkańców i ewentualne wprowadzanie zmian.

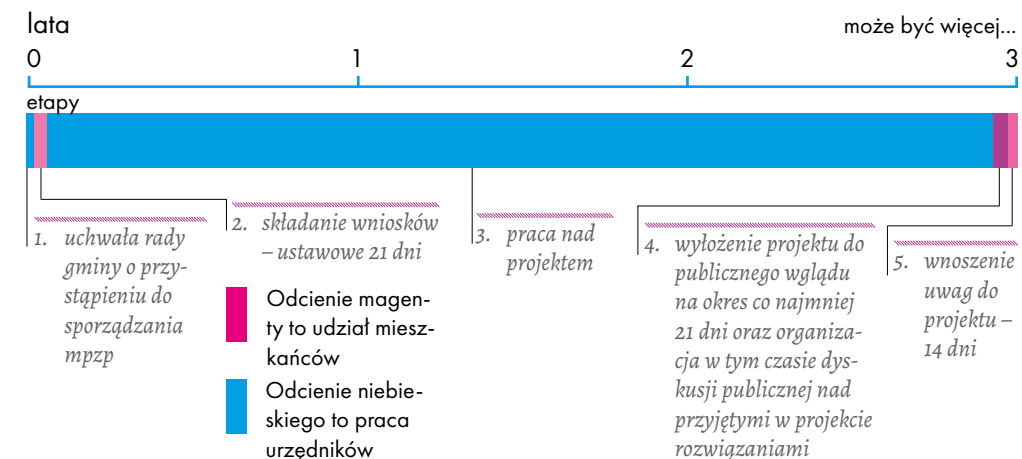
Warto szukać sojuszników w procesie zarządzania przestrzenią. W miastach i miasteczkach powstaje wiele organizacji mieszkańców skupionych wokół konkretnych osiedli czy dzielnic, z którymi warto współpracować w celu wspólnego działania na rzecz poprawienia jakości przestrzeni publicznych.

Model dialogu w planowaniu przestrzennym

Wysokiej jakości planowanie przestrzeni miast w obecnych uwarunkowaniach prawnych jest możliwe, choć niełatwe. Wymaga odważnej i konsekwentnej polityki przestrzennej miasta, prowadzonej w stałej konsultacji z mieszkańcami i właścicielami nieruchomości.

Krajowa Polityka Miejska, 2015

Ustawowy wymóg przeprowadzania konsultacji nie zachęca do wychodzenia poza przyjęte ramy. Zwykle konsultacje dokumentów planistycznych ograniczają się zatem do niezbędnego minimum: zbierania wniosków do planu/studium, organizacji dyskusji publicznej oraz zbierania uwag do projektu dokumentu. Szerokie analizy prowadzone przez planistów, które są podstawą sporządzenia dokumentów planistycznych najczęściej pomijają dyskusję o potrzebach i oczekiwaniach mieszkańców odnośnie wizji rozwoju i funkcjonowania planowanej przestrzeni. Diagnoza potrzeb mieszkańców, która w obecnej procedurze sprowadzana jest do składania wniosków do planu czy studium

Przygotowanie mpzp trwa średnio około 3 lata, tymczasem udział mieszkańców w procedurze sporządzania planu to zazwyczaj niecałe 60 dni. Ustawowy wymóg przeprowadzania konsultacji planów zagospodarowania przestrzennego najczęściej przekłada się na marginalny i sformalizowany udział mieszkańców w tym kluczowym procesie dla rozwoju gminy.

staje się w wyniku tego mocno subiektywna. W konsekwencji powoduje to, że wniosków jest niewiele, bądź przeważają wnioski deweloperów, którzy dobrze orientują się w procedurze planistycznej i dbają o zabezpieczenie swoich interesów. Natomiast na etapie zbierania uwag do planów pojawiają się roszczeniowe wnioski mieszkańców, którzy często sprzeciwiają się planowanym zmianom.

Opracowanie dokumentów planistycznych to dla gminy długotrwały i kosztowny proces. Samorządów nie stać na popełnianie błędów w planowaniu, dlatego ważne, aby od początku prowadzić dialog z jak największą liczbą grup interesariuszy, stosując różnorodne metody i narzędzia.

Do dyskusji na najtrudniejsze tematy, które potencjalnie mogą spowodować nieporozumienia czy konflikty, wynikające z rozbieżnych interesów, powinno zaprosić się jak najszybciej jak najszerszą grupę interesariuszy. Dzięki temu będzie więcej czasu na przedyskutowanie rozbieżności i wypracowanie kompromisu.

Kluczowe do poprowadzenia dobrego procesu dialogowego jest rozpoznanie wszystkich interesariuszy planowanej przestrzeni i zaproszenie ich do dyskusji. Użytkownicy to nie tylko mieszkańcy, to także deweloperzy, właściciele nieruchomości, zarządcy spółdzielni czy wspólnot mieszkaniowych, zarządcy instytucji publicznych, które znajdują się na planowanym terenie, rady dzielnic czy osiedli i różne organizacje mieszkańców. Warto zaangażować ich na początku procesu i mieć tym samym kontrolę nad tym, w jaki sposób przebiega.

Zapisana w planie czy studium wizja rozwoju gminy nie może powstawać bez mieszkańców, z myślą o których jest tworzona.

Foto: © Fundacja Napraw Sobie Miasto

©PZR / Przepis na plan

Planowanie procesu konsultacji sporządzanego dokumentu planistycznego

W kolejnych rozdziałach podpowiadamy, o czym należy pamiętać, planując proces konsultacji dokumentu planistycznego, w którym zaplanowano aktywny udział mieszkańców.

Na początku planowania konsultacji określ:

1. problemy i tematy urbanistyczne do dyskusji z interesariuszami, której wyniki będą podstawą pracy nad projektem (np. zmiana układu drogowego, zagospodarowanie obszaru, ekspansja zabudowy mieszkaniowej na tereny zielone o dużych walorach krajobrazowych i inne konflikty funkcji itp.)
2. interesariuszy, czyli osoby i podmioty, których interesy są lub mogą być związane z konkretnymi ustaleniami sporządzanego dokumentu (m.in. mieszkańcy i użytkownicy planowanej przestrzeni, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, właściciele i zarządcy nieruchomości, lokalni przedsiębiorcy, potencjalni deweloperzy, otoczenie opiniotwórcze itp.)

Pomocna w tym może być poniższa tabela.

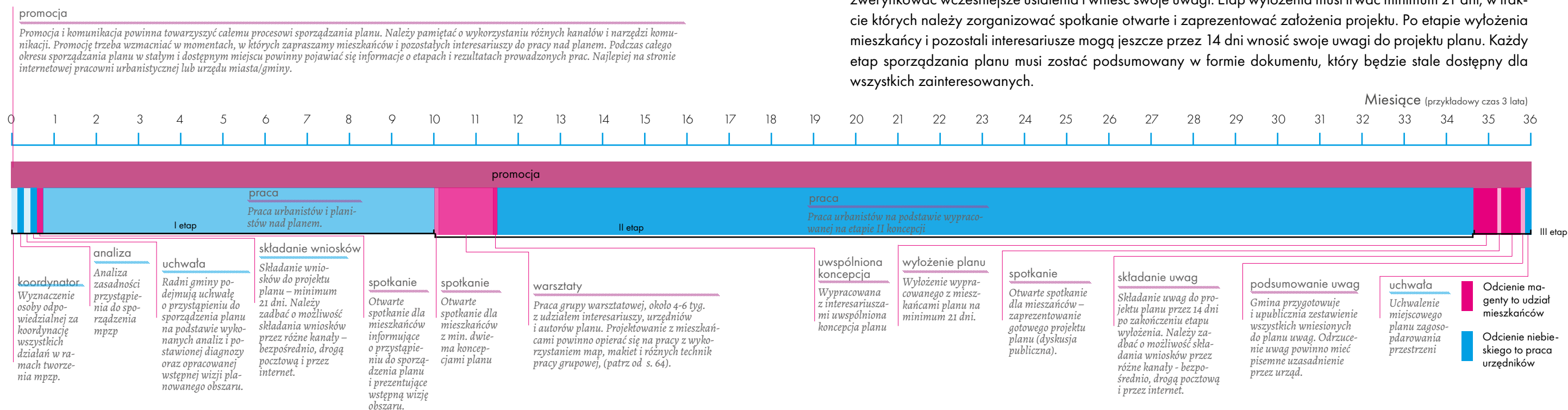
PROBLEM / KWESTIA DO ROZWIĄZANIA	LOKALIZACJA	OBCNY STAN ZAGOSPODAROWANIA	OBCNY STAN PLANISTYCZNY	OGRANICZENIA	INTERESARIUSZE (różne grupy mieszkańców - zorganizowane i niezorganizowane, zrzeszeni i niezrzeszeni, organizacje pozarządowe, właściciele nieruchomości i deweloperzy, zarządcy i administratorzy, media itd.)
Ekspansja w przestrzeń projektowanych terenów rekreacji osiedlowej niewskazanych funkcji (np. zabudowy mieszkaniowej oraz parkingów)	Teren położony w rejonie ulic: A, B, C i D	Teren zielony, nieurządzony, miejsce spacerów mieszkańców. W otoczeniu znajduje się zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna.	Obszar obecnie nie jest objęty planem miejscowym. Poprzedni, uchylony plan z 1991 r. wskazywał w tym miejscu funkcję zieleni urządzonej.	Działki numer 11/123 i 13/163 stanowią własność osoby prawnej (firma XXX), która złożyła wniosek o ustalenie warunków zabudowy pod funkcję mieszkaniową wielorodzinną w drodze decyzji	<ul style="list-style-type: none"> » mieszkańcy budynków wielorodzinnych, spółdzielczych na Osiedlu X » administracja budynków wielorodzinnych » rada osiedla » klub seniora » pan Adam Kwiatkowski - lokalny lider » osiedlowy klub mam » właściciele drobnych sklepów osiedlowych

Procedura uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego — propozycja zmian

Dla polepszenia sytuacji planowania i rozwoju przestrzennego miast proponujemy w ramach obowiązującej procedury formalno-prawnej w Polsce rozszerzenie jej o szeroką partycypację społeczną. Oprócz ustawowego zbierania wniosków na początku prac (I etap) oraz uwag na etapie wyłożenia projektu planu (etap III), należy wprowadzić etap II – pracę z mieszkańcami nad koncepcją zagospodarowania planowanego obszaru. Plan, który powstanie w efekcie wspólnej pracy mieszkańców, nie będzie dla nikogo zaskoczeniem. Taka procedura minimalizuje możliwość ewentualnych protestów mieszkańców czy też ryzyko odrzucenia planu przez radę gminy.

Sprawne sporządzenie planu z udziałem społecznym wymaga nie tylko precyzyjnego planowania procesu partycypacyjnego, ale także jego koordynacji. Od samego początku mieszkańcy powinni wiedzieć, kto jest odpowiedzialny za procedowanie planu, jak (choćby ramowo) będzie wyglądał proces jego sporządzania, kiedy i jak można się zaangażować.

Od samego początku pracy nad planem, gmina musi zadbać o odpowiednią komunikację. Promocja procesu i odpowiedzialność za informowanie mieszkańców spoczywa zawsze na gminie.

Aby zbieranie uwag na początku prac było efektywne (I etap), mieszkańcy powinni znać już opracowaną przez gminę wstępną wizję planowanego obszaru. Uzasadnienie uchwały, która rozpoczyna sporządzanie planu, powinno określać planowane kierunki zmian. Należy szczególnie zwrócić uwagę na te zapisy, które mogą wywołać społeczne wątpliwości. Wszystko to, co potencjalnie może wpływać na obniżenie jakości życia mieszkańców, powinno być poddane weryfikacji.

Na tym etapie powinna powstać także mapa interesariuszy: mieszkańców, organizacji, firm i instytucji, na których mogą wpływać nowe zapisy planu. Wszyscy powinni zostać zaproszeni na pierwsze otwarte spotkanie, na którym zostaną zaprezentowane wstępne założenia planowanych zmian. Po nim następuje wymagany ustawowo 21 dniowy okres składania wniosków do planu.

Drugi etap konsultacji powinien składać się z minimum jednego otwartego spotkania dla mieszkańców, na którym prezentowane będą minimum dwie wstępne koncepcje planowanych zmian. W przypadku, gdy mamy do czynienia z dużym poziomem skomplikowania, gdy na spotkaniu nie uda się uzgodnić głównych kierunków zagospodarowania, etap II należy rozszerzyć o pracę warsztatową z interesariuszami. Wyniki pracy warsztatowej powinny być podstawą do opracowania bardziej szczegółowego projektu planu.

Kluczowe na tym etapie jest, aby do pracy zaprosić przedstawicieli wszystkich zidentyfikowanych grup interesariuszy (w tym mieszkańców, deweloperów i urzędników). Do tego etapu szczególnie muszą się przygotować planiści odpowiedzialni za opracowanie planu. Jeśli plan opracowuje zlecona w przetargu pracownia, to obecność na spotkaniach z mieszkańcami, przygotowanie i gotowość do modyfikacji koncepcji, musi być wpisana w umowie z projektantami.

Wyłożenie projektu planu to etap III konsultacji, podczas którego mieszkańcy i pozostali interesariusze mogą zweryfikować wcześniejsze ustalenia i wnieść swoje uwagi. Etap wyłożenia musi trwać minimum 21 dni, w trakcie których należy zorganizować spotkanie otwarte i zaprezentować założenia projektu. Po etapie wyłożenia mieszkańcy i pozostali interesariusze mogą jeszcze przez 14 dni wnieść swoje uwagi do projektu planu. Każdy etap sporządzania planu musi zostać podsumowany w formie dokumentu, który będzie stale dostępny dla wszystkich zainteresowanych.

Zdecyduj, o czym chcesz rozmawiać

Do rozmowy o planowaniu przestrzennym trzeba się dobrze przygotować. Musimy dokładnie wiedzieć, na jakim etapie chcemy rozpocząć dyskusję, jaką wiedzę i od kogo chcemy pozyskać, żeby podjąć lepszą decyzję. Jak szczegółowe rozwiązania chcemy wypracować.

Nie chodzi o to, aby dyskutować o tematach łatwych, ale o tych, które są kluczowe dla wizji rozwoju miasta czy miejscowości. Dialog o planowaniu przestrzeni musi mieć jasno określony i zrozumiały dla wszystkich interesariuszy cel.

Konsultacje nie są po to, aby mieszkańcy potwierdzili opracowany przez planistów plan zagospodarowania przestrzennego i zaproponowane rozwiązania.

Mieszkańców i pozostałe osoby zainteresowane powinniśmy zaprosić do dyskusji na temat wizji rozwoju planowanej przestrzeni czy gminy, nie tylko do rozmowy nad konkretnymi szczegółowymi rozwiązaniami. Dlatego tak ważne jest pozyskanie wiedzy o oczekiwaniach, potrzebach i wizjach mieszkańców dotyczących planowanej przestrzeni czy kierunków rozwoju gminy.

Jeśli konsultacje są źle zaplanowane mieszkańcy niechętnie biorą w nich udział. Rozmowy o tym, co ma się wydarzyć za 20 czy 30 lat mogą okazać się dla mieszkańców zbyt abstrakcyjne, a przez to niezbyt interesujące. Plany powinny dotyczyć stosunkowo bliskiej przyszłości, a im mniejsza przestrzeń do zaplanowania, tym łatwiej zaprosić do konsultacji.

Dlatego opracowując studium gminy lub plan dla dużego terenu, należy przeprowadzić selekcję tematów do konsultacji. Warto zastanowić się, które zagadnienia są kluczowe i z jakiego powodu warto wypracować rozwiązania w danym temacie w szerszym gronie interesariuszy. Do szerokiej dyskusji warto wybrać obszary, które są ważne dla ogółu mieszkańców, gdzie pojawiają się konflikty dotyczące funkcji przestrzeni, sprzeczne interesy różnych interesariuszy lub gdzie dostrzegamy brak równowagi w funkcjonowaniu obszaru. Te sprzeczne kwestie należy przedyskutować i wypracować rozwiązanie.

Wizja planowanego obszaru powinna odpowiadać na problemy i potrzeby jego użytkowników. Wizja planowanego obszaru powinna odpowiadać na problemy i potrzeby jego użytkowników.

Zainteresuj planem

Bardzo często mieszkańcy informowani są o prowadzonych konsultacjach społecznych w Biuletynie Informacji Publicznej. Skutkuje to tym, że zbyt późno dowiadują się o planowanych inwestycjach, wyrażają swoje zainteresowanie w momencie, kiedy często nie ma już czasu na szeroką dyskusję nad planem.

Podstawą zainteresowania mieszkańców planem jest skuteczna informacja, czyli taka, która dociera do odbiorcy.

Dlatego należy stworzyć łatwy i prosty w odbiorze komunikat, który zachęci do uczestnictwa oraz pokaże, dlaczego warto się zaangażować w proces planowania.

Kluczowe jest dobranie kanałów komunikacji do interesariuszy.

Chcąc zaangażować interesariuszy do dialogu, trzeba wykorzystać różne kanały komunikacji oparte na technologiach informatycznych, lokalnych mediach i komunikacji bezpośredniej. Dobrą praktyką jest informowanie o wszystkich konsultacjach społecznych w jednym miejscu (np. na jednej stronie internetowej, a nie różnych podstronach). Informacja powinna znaleźć się także w miejscu, o którym chcemy rozmawiać i dotrzeć do tych osób, które chcemy zaprosić do dyskusji.

Warto pamiętać, że mieszkańcy są nie tylko odbiorcami informacji przekazywanych przez samorząd, ale też przedstawiają swoje komunikaty: propozycje, opinie i oceny. Należy zadbać także o kanały informacji zwrotnej.

W rozpowszechnienie informacji o prowadzonych konsultacjach warto zaangażować lokalnych liderów, lokalne organizacje pozarządowe i nieformalne grupy mieszkańców, rady dzielnic czy osiedli, szkoły, sołtysów i rady sołeckie, a nawet parafie. Zaangażowanie tych partnerów społecznych wzmacnia etap informowania w procesie konsultacji. Zyskujemy w ten sposób również partnerów do dialogu i ambasadorów procesu konsultacji.

Podczas całego procesu konsultacji (także przy okazji relacji z jego przebiegu, promocji) należy zwracać uwagę na to, aby nie używać zbyt specjalistycznych sformułowań, zniechęcających potencjalnych uczestników procesu.

To nie mieszkańcy muszą dostosować swój język do terminologii stosowanej w planowaniu przestrzennym. Rolą planistów i urba-

Warto pamiętać, że osoby uczestniczące w procesie konsultacji, poświęcają swój czas wolny, więc po prostu musi im się „opłacać” przyjść na spotkanie czy warsztaty, muszą czuć, że jest to dla nich ważne.

nistów jest przenoszenie konkretnych uwag i postulatów mieszkańców na zasady, standardy i ogólne zapisy w dokumencie planistycznym.

Nie wszyscy muszą uczestniczyć w procesie konsultacji, ale każdy powinien mieć taką możliwość.

Organizacja jednego spotkania konsultacyjnego nie zapewni skuteczności procesu konsultacji, podobnie, jak jednorazowe wyłożenie procedowanego planu przestrzennego.

Ustawa o planowaniu przestrzennym określa ogólne ramy prowadzenia konsultacji, nie zabrania jednak stosowania niestandardowych rozwiązań.

Interesariusze powinni mieć zapewnione różne możliwości wypowiedzenia się w kwestii planowanej przestrzeni, dlatego należy ustalić kilka terminów spotkań, umieścić czytelną koncepcję zmiany zagospodarowania przestrzeni w internecie i umożliwić składanie uwag kilkoma kanałami.

Bezpośrednia informacja do mieszkańca. W procesie konsultacji zmiany zagospodarowania placu przy ul. Zielonogórskiej w Katowicach wykorzystano karty pocztowe, które zostały wrzucone do skrzynek pocztowych mieszkańców (źródło: udostępnione przez Fundację Napraw Sobie Miasto).

Im więcej interesariuszy wypowie się na początkowym etapie pracy nad planem czy studium, jeszcze przed zbieraniem wniosków, tym mniejsze jest prawdopodobieństwo późniejszych uwag do organizatora konsultacji.

Zagospodarowanie terenu przy ul. Zielonogórskiej w Katowicach. Na etapie konsultacji zagospodarowania podwórka projekt dostępny był do wglądu w bibliotece publicznej (5 minut piechotą od planowanego terenu placu). Dzięki temu także osoby pracujące czy uczące się mogły zapoznać się ze zmianami w dogodnym dla nich czasie. (źródło: zdjęcie Fundacji Napraw Sobie Miasto).

Szczególne znaczenie ma wstępny etap prac planistycznych. Zaangażowanie mieszkańców i pozostałych interesariuszy na wczesnym etapie prac zmniejsza ryzyko podważania zaproponowanych rozwiązań na późniejszym etapie planowania, zwiększa podmiotowość uczestników procesu konsultacji oraz podwyższa poziom ich wiedzy, co w efekcie może przynieść poprawę jakości proponowanych rozwiązań.

Nie tylko początkowy etap prac planistycznych jest ważny. Należy zadbać o szerokie zaangażowanie interesariuszy także na późniejszych etapach sporządzania dokumentów zagospodarowania przestrzennego.

W proces powstawania dokumentów planistycznych od początku powinni zostać włączeni także radni. Powinni znać nie tylko analizy i założenia dokumentu planistycznego, ale także zapoznać się z raportem z przebiegu procesu dialogowego dotyczącego uchwalanych dokumentów planistycznych.

W procesie uspołeczniania dokumentów planistycznych dużą wagę odgrywa zapewnienie równowagi pomiędzy szerokim zaangażowaniem mieszkańców a zachowaniem uprawnień do podejmowania ostatecznych rozstrzygnięć po stronie przedstawicieli władz, ponieważ to na nich spoczywa ostateczna odpowiedzialność za podjęte decyzje.

Partycypacja w procesie planowania nie zwalnia władzy samorządowej z odpowiedzialności za powstające plany zagospodarowania przestrzennego, lecz stanowi instrument wspierający proces planowania.

Dobry proces konsultacji umożliwia wypowiedzenie się różnym użytkownikom, wymaga to zastosowania różnych narzędzi zasięgnięcia opinii i wypracowywania rozwiązań. Szczegółowo piszemy o nich od strony 54 narzędziownika.

Zapewnij przejrzystość powstawania dokumentów planistycznych

Proces opracowywania dokumentów planistycznych jest procesem długotrwałym, w którym dużą część zajmuje zbieranie i analiza danych. Mieszkaniec często nie ma

©PZR / Przepis na plan

pojęcia o znaczeniu tego ważnego etapu w planowaniu. Przede wszystkim dlatego, że o pracy nad studium czy planem zagospodarowania przestrzennego dowiaduje się najczęściej dopiero w momencie wyłożenia dokumentu lub możliwości składania wniosków czy uwag do projektu.

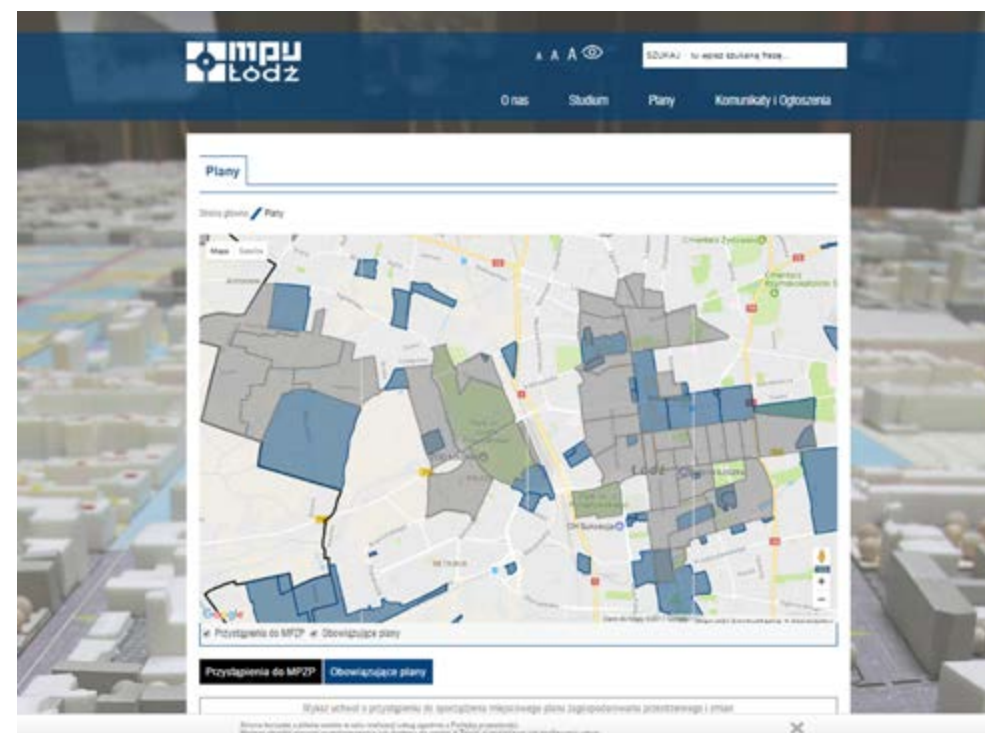
Można powiedzieć, że wszystkie te informacje umieszczane są w Biuletynie Informacji Publicznej, jednak z reguły tylko urzędnicy wiedzą, jak się po nich poruszać. Dlatego każdy mieszkaniec powinien wiedzieć, do kogo może się zwrócić z pytaniem o konkretny dokument planistyczny, etap i efekty prowadzonych prac. Z tego względu samorządy potrzebują wzmocnienia roli pracowni urbanistycznych bądź wydziałów, referatów czy konkretnych osób odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne w gminie.

Dla zapewnienia jawności i transparentności procesu powstawania dokumentów planistycznych, konieczne jest zadbanie o stałe i czytelne dla mieszkańca źródło informacji.

Strona internetowa czy zakładka na stronie internetowej urzędu poświęcona planowaniu przestrzennemu z czytelnym układem treści powinna być standardem w każdym samorządzie.

Zarządzaj procesem powstawania dokumentu

Proces sporządzania dokumentu planistycznego uwzględniający przebieg i zakres konsultacji powinien być znany w momencie przystąpienia do sporządzenia lub aktualizacji miejscowego planu czy studium. Dobrze poprowadzony proces konsultacji wymaga czasu - nawet kilku dodatkowych miesięcy pracy. Trzeba to uwzględnić w harmonogramie prac i zaplanować zaangażowanie dodatkowych osób.

Strona internetowa MPU w Łodzi jako dobry przykład prezentowania pracy nad dokumentami planistycznymi. Źródło: www.mpu.lodz.pl

Na etapie planowania procesu sporządzania dokumentu planistycznego musimy określić, kto będzie odpowiedzialny za prowadzenie konsultacji społecznych i w jaki sposób chcemy zaangażować w nie planistów. Zmiany w procesie sporządzania dokumentów planistycznych należy wprowadzać stopniowo. Zaczynać od mniej skomplikowanych tematów stosując prostsze narzędzia konsultacji. Każdy proces powstawania dokumentu planistycznego powinien być ewaluowany, co pozwoli na wypracowanie **standardów prowadzenia dialogu przestrzennego**.

Jeżeli gmina nie ma wewnętrznych zasobów i zleca przygotowanie dokumentu na zewnątrz, to kwestie związane z prowadzeniem konsultacji społecznych powinny zostać szczegółowo rozpisane w przetargu czy też zapytaniu ofertowym.

Nie oczekujemy, że planiści będą znać się na prowadzeniu konsultacji społecznych. To władze samorządowe muszą zapewnić obsługę procesu dialogowego sporządzanych dokumentów planistycznych. Dlatego tak ważne jest powstawanie wydziałów do konsultacji społecznych bądź konkretnych stanowisk osób odpowiedzialnych za prowadzenie dialogu ze społecznością. Pracownie urbanistyczne czy konkretne osoby odpowiedzialne za planowanie przestrzenne w gminie powinny natomiast brać aktywny udział w dialogu przestrzennym.

MIASTO ZWARTE

„Europejska Rada Urbanistów proponuje na początku nowego tysiąclecia swoją Wizję miasta. Ta Wizja nie jest ani nową utopią, ani oderwaną od realiów projekcją innowacji technologicznych. Koncentruje się ona na **Mieście Spójnym** i jest wyobrażeniem takiego miasta, jakie chcielibyśmy mieć dziś i w przyszłości.

Nowa Karta Ateńska, 2003

Rewolucja przemysłowa oraz będąca jej następstwem eksplozja demograficzna spowodowały w drugiej połowie XIX w. rozwój miast europejskich o intensywności niespotykanej w historii. Wraz z pojawieniem się nowoczesnej architektury w XX w., urbanisci z rozmachem zaczęli kreślić wizje mające na celu rozbudowę wielkich miast. Poprzez rozszerzenie terytorialne, moderniści propagowali rozdział poszczególnych funkcji na obszarze miasta (strefy dla przemysłu, centrum administracyjne i handlowe) oraz wyspowe rozmieszczenie obrzeżnych osiedli mieszkaniowych. Proponowano model miasta samochodowego, auto stanowiło bowiem atrybut nowoczesności. Tak powstało miasto dużych odległości, oparte o indywidualny transport samochodowy.

Do 2019 r. Oslo planuje wprowadzić całkowity zakaz wjazdu samochodów prywatnych do ścisłego centrum miasta zmuszając mieszkańców i gości, aby poruszali się pieszo, rowerem lub komunikacją publiczną. Głównym celem jest poprawa jakości powietrza, zmniejszenie korków oraz w konsekwencji tworzenie się miasta zwartego (krótkich odległości). Na mapie widoczna strefa bez samochodów.

W planach z połowy XX wieku miasta przyszłości miały składać się z wieżowców. Źródło: <http://bi.gazeta.pl/im/04/25/10/z16930052Q.Miasta-przyszlosci-mialy-skladac-sie-z-wiezowcow-p.jpg>

Doświadczenia pokazały jednak, że zaprojektowane w ten sposób ośrodki są nie tylko niewydolne pod względem transportowym, ale też pozbawione spójności społecznej i kulturowej. Choć w Europie zaczęto odchodzić od takiego sposobu myślenia już od lat 70., w Polsce wraz z przemianami gospodarczymi po 1989 roku, na fali nieuprządkowanego boomu mieszkaniowego oraz w wyniku wyrównywania konsumpcyjnych braków w tym m.in. marzeń o własnym, dotąd często niedostępnym aucie, dalej popełniano wszystkie możliwe urbanistyczne grzechy. Polskie samorzady pozwoliły mieszkańcom na ucieczkę poza centrum. W rezultacie nasze miasta są w dużym stopniu

oparte o indywidualny transport, który nie może zaspokoić potrzeb komunikacyjnych mieszkańców. Usługi publiczne są zaś zbyt rozproszone i często trudno dostępne.

Dziś najważniejszą koncepcją w urbanistyce jest idea miasta zwartego, czyli miasta krótkich odległości. Jest to model rozwoju, zakładający m.in. zahamowanie rozpraszania zabudowy, zwiększenie gęstości zaludnienia oraz wsparcie rewitalizacji i zagospodarowania terenów zdegradowanych. W mieście zwartym za priorytet uznaje się transport publiczny, rowerowy i pieszy, jednocześnie dążąc do ograniczenia ruchu samochodowego. Dzięki takim rozwiązaniom powietrze staje się mniej zanieczyszczone (tak istotne dla zdrowia współczesnych mieszkańców), mniejsze jest zużycie energii, miasto rozwija się zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju - zapewnia mniejsze potrzeby podróży, mniejsze koszty usług publicznych oraz integrację lokalnych społeczności.

Starzenie się społeczeństwa

W czasach przed rewolucją przemysłową odsetek ludzi starych w społeczeństwie był na niskim poziomie – było to 4-6% ludności w wieku powyżej 60 lat. Średnia długość życia nieznacznie przekraczała 40 lat.

Dziś w Polsce osób starszych jest ponad 22%, znacznie zwiększyła się także długość życia. Szacuje się, że do roku 2050 seniorów powyżej 60 roku będzie aż 40%. W polskich miastach już dziś występują całe dzielnice, gdzie większość mieszkańców to seniorzy.

To stwarza dodatkowe wyzwania przed miejskimi planistami, urbanistami i politykami. Seniorzy mają znacznie większe oczekiwania, jeśli chodzi o dostępność do usług publicznych, mają także inne potrzeby mieszkaniowe i transportowe. Należy planować miasto krótkich odległości, miasto zwarte.

Starzy ludzie potrzebują starych ludzi, ale również młodych. Młodzi zaś potrzebują kontaktu ze starszymi.

Ch. A. Alexander

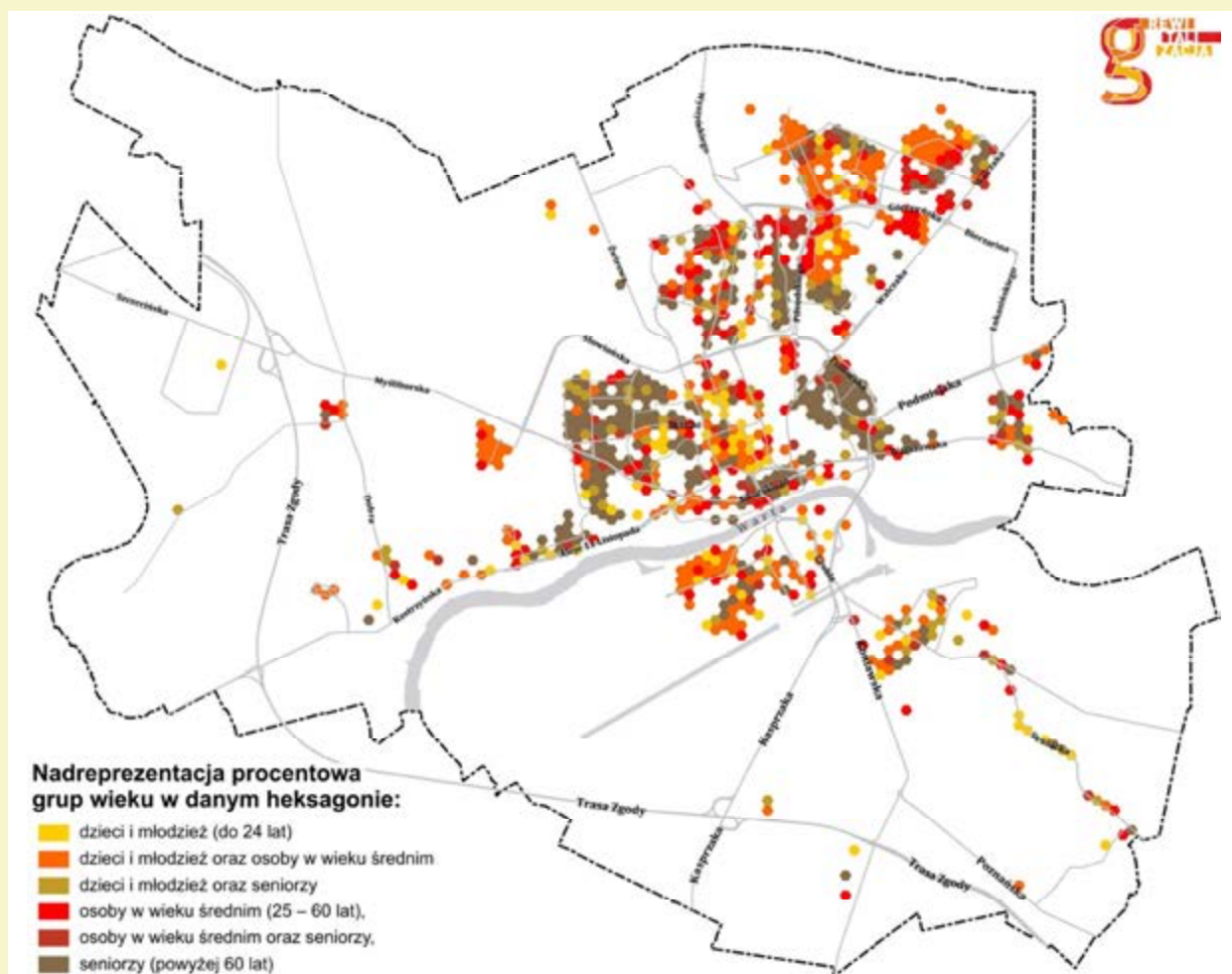

©PZR / Przepis na plan

Seniorzy potrzebują przestrzeni publicznej najwyższej jakości, zachęcającej do integracji. Równomiernie rozłożonych dobrej jakości miejsc do siedzenia, szerokich i płaskich tras spacerowych – co ważne – o niewielkich różnicach wysokości, najlepiej z wysoką zielenią zapewniającą cień.

Osobom w podeszłym wieku należy zapewnić komfort samodzielnego mieszkania. W związku z tym architektura budynków musi się zmienić i bardzo często wraz z nią dotychczasowe plany osiedli, które nie uwzględniają potrzeb osób m.in. z ograniczoną mobilnością.

„Dzielnice osób starszych” w Gorzowie w 2016. za GPR; Wiele różnorodnych tras spacerów w obrębie swoich osiedli, które łączą rozproszone tereny zielone. Projekt Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+, http://www.gorzow.pl/PL/3385/Rewitalizacja_Miasta/

Opracowanie: Referat Geodezji i Informacji Przestrzennych UM w Gorzowie – na podstawie danych ewidencji ludności.

Społeczeństwo obywatelskie

„Wyzwaniem stojącym przed polskimi miastami jest upowszechnianie partycypacji publicznej, rozumianej jako udział mieszkańców w definiowaniu i rozwiązywaniu problemów lokalnych i podejmowaniu kluczowych decyzji dotyczących wspólnoty lokalnej.

Krajowa Polityka Miejska, 2023

We współczesnym dynamicznym, z informatyzowanym świecie tworzenie dobrych polityk publicznych nie jest możliwe bez aktywnego udziału obywateli. Otwarte na dialog samorzady, korzystając z wiedzy mieszkańców, mogą uwzględnić w swoich działaniach

różne grupy interesów. Tworzone w ten sposób polityki stają się bardziej przejrzyste i odpowiedzialne. Angażowanie mieszkańców tworzy większą akceptację społeczną dla realizowanych celów politycznych. W ten sposób administracja pokazuje otwartość, co czyni ją bardziej wiarygodną dla obywateli. Zwiększenie zaangażowania, ale i oczekiwań mieszkańców gminom po prostu się opłaca.

Samorządy muszą nie tylko tworzyć mechanizmy włączania różnych interesariuszy w procesy podejmowania decyzji, ale także wspierać ich aktywność.

Wiadomości z Krakowa

Zakrzówek: spór właścicieli działek, miasta i aktywistów

Dominika Wantuch 25 czerwca 2014 10:00

Agencja Gazeta
Pikietą przed magistratem w obronie Zakrzówka (Fot. Magda Fedorczyk / Agencja Gazeta)

Właściciele gruntów na Zakrzówku grożą, że jeśli plan miejscowy nie wejdzie w życie, ogrodzą swoje działki. Trwa szukanie kompromisu między protestującymi aktywistami, właścicielami a miejskimi planistami.

Stworzenie mechanizmów angażowania mieszkańców jest warunkiem wykorzystania ich potencjału. W wielu miejscach w Polsce wdrażane są z sukcesem budżety obywatelskie, powstają regulaminy konsultacji społecznych, całe wydziały w miastach zajmują się partycypacją obywatelską. Niestety zdecydowanie zbyt rzadko planiści i urbaniści korzystają z wiedzy, doświadczenia i zaangażowania mieszkańców.

To społeczność jest ekspertem

W wielu polskich samorządach to mieszkańcy są inicjatorami zmian i tworzenia publicznych dyskusji dotyczących nowych kierunków zagospodarowania przestrzennego swoich społeczności.

Największą zmianę widać w procesach tworzenia dobrych przestrzeni publicznych. Nowe parki, skwery czy przestrzenie rekreacyjne powstające przy udziale użytkowników są lepsze, ciekawsze, a w wielu miejscach także tańsze.

To mieszkańcy „walczą” o ochronę przed zabudową ważnych przyrodniczo terenów jak np. Inicjatywa „Ratujmy Zakrzówek” z Krakowa czy ochronę mieszkańców przed hałasem np. poznańskie działania związane ze strefą lotów.

To mieszkańcy domagali się jako pierwsi działań w sprawie poprawy jakości powietrza. Krakowski, Warszawski czy Podhalański Alarm Smogowy to najbardziej znane z tych inicjatyw. Te działania już przynoszą widoczne efekty. Miasta przystępują do rewizji swoich planów w celu ochrony klinów napowietrzających, czy wprowadzają zapisy określające minimalne wymagania do jakości pieców.

To w końcu mieszkańcy i ich reprezentacje walczą o renaturyzację rzek i mniejszych cieków wodnych (np. inicjatywa STOP Przegradzaniu Rzek), o dostęp do cennych rekreacyjnie czy kulturowo miejsc.

W wielu przypadkach są to grupy złożone z miejskich aktywistów, ale także ekspertów, pracowników naukowych czy byłych samorządowców.

To mieszkańcy dbają i zabiegają o jawność i transparentność procesów podejmowania decyzji. Dopingują radnych do ograniczania wydatków gmin, racjonalizowania kosztów i nie zadłużania samorządów.

Umiejętność wykorzystania, stale zwiększającej się aktywności świadomych obywateli charakteryzuje najbardziej innowacyjne samorządy.

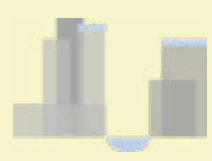

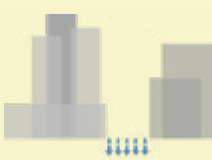

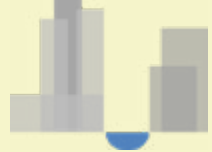
Czerpanie wiedzy z potencjału wyborców, to domena światłych polityków.

Zieleń w mieście – zmiany klimatu

„Zmiany klimatyczne są problemem globalnym, z poważnymi następstwami ekologicznymi, społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi i dotyczącymi podziału dochodów i stanowią jedno z największych wyzwań dla ludzkości.

Papież Franciszek, encyklika *Laudato Si*

Jednym z najbardziej istotnych czynników, mających wpływ na funkcjonowanie organizmów miejskich, są zmiany klimatyczne. Zagrożenie stanowią szczególnie procesy wynikające ze zmian warunków termicznych w obszarach zurbanizowanych, występowanie pogodowych zjawisk ekstremalnych oraz zanieczyszczenie powietrza. Radzenie sobie z ich skutkami staje się dziś wyzwaniem dla osób odpowiadających za rozwój miast.

Zielona infrastruktura – działania związane z instalacją roślin w mieście	Niebieska infrastruktura – system gospodarowania wodą
	
Zielone dachy – dachy budynków pokryte roślinnością.	Retencja wodna – elementy miejskiego systemu wodnego mające na celu retencjonowanie wody opadowej.
	
Zielone ściany – ściany budynków pokryte roślinnością.	Drenaż – elementy miejskiego systemu wodnego, którego zadaniem jest odprowadzanie/odprowadzanie wody deszczowej.
	
Tereny zielone – niezabudowane tereny miejskie pokryte roślinnością.	Renaturalizacja cieków wodnych – otwarte elementy wodne w krajobrazie miasta z wodą płynącą, np. rzeki, strumienie.
	
	Renaturalizacja zbiorników wodnych – otwarte elementy wodne w krajobrazie miasta z wodą stojącą.

Powietrze w miastach osiąga coraz wyższe temperatury, czego rezultatem są chociażby rosnące nakłady na służbę zdrowia oraz zapotrzebowanie na energię (pobór prądu na urządzenia chłodzące). Wzrasta również zapotrzebowanie na wodę pitną. Przy niewielkiej zasobności Polski w wodę (1600 m³ rocznie na osobę) może okazać się to dużym problemem szczególnie dla miast, w których skupia się ponad 60% ludności kraju. Zagrożeniem dla mieszkańców są również zaburzenia cyrkulacji powietrza w obszarze zabudowanym, dodatkowo wzmacniane przez zanieczyszczenie (smog). Niełatwym zadaniem jest dziś zapewnienie odpowiedniej jakości powietrza. Oprócz ograniczenia emisji szkodliwych substancji, niezbędne jest odpowiednie napowietrzanie miast.

Gminy muszą uwzględnić w planach przestrzennych „pasy”, którymi świeże powietrze będzie mogło swobodnie przechodzić przez tereny zurbanizowane i konsekwentnie chronić je przed zabudową. Jednocześnie zgodnie z kierunkiem wiatrów należy łączyć ze sobą wszystkie istniejące tereny zielone (parki, skwery, lasy miejskie) oraz tworzyć nowe tak, aby powstał system zielonych, ekologicznych korytarzy. Takie rozwiązanie zapewnia dobrą wentylację powietrza i pozwala na jego oczyszczanie.

Słynny finger plan uchwalony w 1947 r. w Kopenhadze, chroni zielone korytarze, które zapewniają mieszkańcom równomierny dostęp do terenów zielonych, a miastu odpowiednie napowietrzenie.

Głównymi ciągami przepływu powietrza są przede wszystkim drogi (które również generują zanieczyszczenie).

W perspektywie rozwoju miast możemy wręcz manipulować masami powietrza – układem drogowym i zapisami dotyczącymi wysokości zabudowy.

Powtarzające się gwałtowne deszcze powodują już dziś lokalne podtopienia. Systemy odprowadzania wód opadowych są często niewydolne przy ekstremalnych deszczach. Zaś występująca w miesiącach letnich susza, prowadzi do deficytów wody. Podczas gdy na obszarach niezabudowanych ponad 90% wody z opadów atmosferycznych zostaje zawiązane przez roślinność, na obszarach zabudowanych ponad 70% jest bezpowrotnie

Z związku z tym, że obecna sieć kanalizacji burzowej jest niewydolna Kopenhaga tworzy nowy system ochrony przeciwpowodziowej. Odtwarza cieki wodne na powierzchni oraz tworzy osiedlowe zbiorniki retencyjne.

tracona na skutek nieefektywnego systemu odprowadzania. Prowadzi to do zwiększonego zapotrzebowania zieleni na dodatkowe nawadnianie, a z drugiej strony do wystąpienia lokalnych podtopień. Opad atmosferyczny jest jedynym odnawialnym źródłem wody, dlatego niezbędne jest prowadzenie działań, mających na celu jego jak najefektywniejsze zagospodarowanie .

Inwestowanie w zieloną i niebieską infrastrukturę (przywracającą cykl hydrologiczny) to dziś dla miast jedyne rozwiązanie. Wprowadzenie zielonych nasadzeń, tworzenie oraz przywracanie obszarów zielonych ogranicza zanieczyszczenie powietrza i przynosi mieszkańcom niezbędny cień. Prawidłowa gospodarka wodna (systemy retencji wody,

odtworzenie naturalnych koryt rzek i cieków) umożliwia radzenie sobie z ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, pozwala również na obniżenie temperatury. Co ważne, takie rozwiązania mają sens również z ekonomicznego punktu widzenia. Utrzymywanie zdolności przyrody do łagodzenia negatywnych skutków zmiany klimatu jest o wiele mniej kosztowne niż zastępowanie tej utraconej funkcji (którą przecież kiedyś przyroda spełniała) rozwiązaniami technicznymi. Działania, mające na celu przywrócenie cyklu hydrologicznego w miastach oraz promowanie zielonej infrastruktury oprócz zmniejszenia wrażliwości na efekty zmian klimatu, przynoszą również korzyści w innych sferach, czyli socjalnej, ekologicznej i ekonomicznej.

W trakcie gwałtownych deszczów teren rekreacyjny zamienia się w basen, który przyjmie nadmiar wody. Źródło www.sla.dk

ZAŁĄCZNIK

W jaki sposób rozmawiać o planowaniu przestrzeni. Narzędzia i techniki

Przygotowując się do tworzenia lub aktualizacji dokumentu planistycznego, samorząd jest zobowiązany przeprowadzić konsultacje. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która nakłada ten obowiązek, przywołuje zwyczajowe formy ich prowadzenia.

Pamiętajmy, że aby proces konsultacji był skuteczny, powinniśmy wyjść poza te zwyczajowe, przyjęte formy konsultacji i prowadzenia dialogu z mieszkańcami.

W tej części narzędziownika przywołujemy sprawdzone przez nas i stosowane w wielu polskich miastach narzędzia i techniki prowadzenia dialogu w planowaniu przestrzennym. Opisujemy główne założenia narzędzi i technik, możliwości ich zastosowania, praktyczne wskazówki oraz konkretne przykłady niektórych z nich. Więcej na ten temat można znaleźć na www.partycypacjaobywatelska.pl/przestrzen

Narzędzia i techniki prowadzenia dialogu możemy podzielić na dwie główne grupy: zbierania opinii oraz wypracowania rozwiązań.

Techniki i narzędzia zbierania opinii	Techniki i narzędzia wypracowywania rozwiązań
ich produktem są indywidualne opinie i pomysły użytkowników; mniej lub bardziej przemyślane i poukładane głosy	ich produktem jest przemyślana i przedyskutowana koncepcja, konkretne rozwiązania wypracowane wspólnie przez grupę użytkowników
Narzędzia zbierania opinii: <ul style="list-style-type: none"> » ankiety i sondaże, » wywiady, » spacer badawczy, » spotkanie otwarte (debata), » punkty konsultacyjne, » zbieranie uwag i opinii. 	Narzędzia wypracowywania rozwiązań: <ul style="list-style-type: none"> » grupa robocza, » warsztaty przyszłościowe, » warsztaty planowania partycypacyjnego, » spotkania konsultacyjne, » partycypacyjne mapowanie przestrzeni, » kawiarnia obywatelska, » warsztaty <i>charrette</i>, » głosowanie.

Sondaż uliczny

Metoda zbierania danych oparta na bezpośredniej rozmowie ankietera z osobą badaną przy użyciu kwestionariusza, zawierającego listę kilku ogólnych pytań dotyczących badanej przestrzeni.

Pozwala na wychwycenie najważniejszych problemów i potrzeb mieszkańców, wymagających głębszego rozpoznania i przedyskutowania.

Uzyskane dane ilościowe można przedstawić w postaci liczbowej. Stosunkowo łatwy w przygotowaniu i realizacji. Nie wymaga kontroli badanej próby, nie daje jednak reprezentatywnych odpowiedzi dla badanej populacji. Pozwala dotrzeć do szerokiej grupy odbiorców.

Sondaż uliczny należy realizować w miejscu, o które pytamy. W ten sposób można mieć pewność, że rozmawiamy z właściwymi użytkownikami przestrzeni.

Sondaż należy przeprowadzić na początku procesu konsultacji. Zebrane wyniki powinny posłużyć do dalszej pracy polegającej na wypracowaniu konkretnych rozwiązań odpowiadających na zdiagnozowane problemy i potrzeby użytkowników przestrzeni.

Sondaż uliczny warto przeprowadzić, jeżeli przestrzeń, która podlega konsultacjom, jest stosunkowo zwarta, a jej użytkownicy są łatwo dostępni w przestrzeni publicznej.

Ankieta internetowa

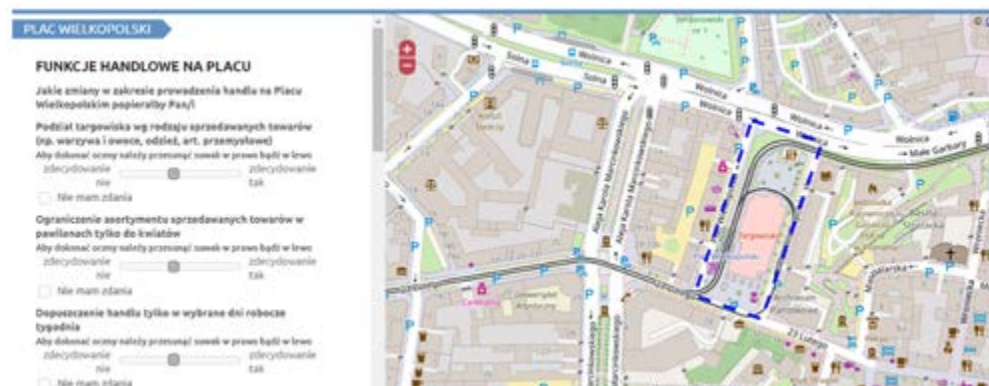
Narzędzie do zbierania szczegółowych informacji na dany temat. Umożliwia zadanie konkretnych, nawet złożonych pytań i uzyskanie ilościowych danych, które można przedstawiać w postaci statystyk. W tej metodzie badacz i badany (respondent) nie mają ze sobą bezpośredniego kontaktu, co uniemożliwia kontrolę próby badawczej. Ta forma ankiety ułatwia dotarcie do szerokiej grupy odbiorców, zapewniając uczestnikom wygodę i łatwość wzięcia udziału w konsultacjach. Nie jest jednak wskazana do pozyskania informacji od osób starszych czy wykluczonych społecznie.

Ankieta internetowa sprawdza się, gdy przestrzeń jest dużym i ważnym obszarem dla mieszkańców gminy, z którego korzysta wielu różnych użytkowników.

W planowaniu przestrzeni warto wykorzystać geoankietę – formę ankiety, w której konkretne pytania i odpowiedzi użytkowników można od razu odnieść do konkretnego miejsca na mapie.

Stosując ankietę internetową, należy pamiętać o jej promocji i wprowadzeniu osób badanych do tematu, o który pytamy. Mieszkańcy powinni mieć możliwość wypowiedzenia się poprzez ankietę przez około dwa tygodnie.

Ankietę internetową można przygotować samodzielnie, korzystając z bezpłatnych narzędzi tj. formularze google czy strony internetowej: www.ankietka.pl

Źródło: <http://rynki.geoankieta.pl/>

Wywiad

Celem wywiadu jest poznanie opinii, stanu wiedzy, doświadczeń i przekonań osób, z którymi jest prowadzony. Polega na zadawaniu pytań według przygotowanego wcześniej scenariusza, w którym powinny znaleźć się pytania otwarte (czyli takie, które nie zaczynają się od „czy” – pytamy w nich o to, „jak”, „dlaczego”,

„w jakim celu”). Wywiad możemy przeprowadzić, gdy potrzebujemy zdobyć bądź pogłębić wiedzę na temat określonego miejsca czy zjawiska, opinii, doświadczeń i przekonań z nim związanych.

Odpowiedzi uzyskane w czasie wywiadu należy spisać i pogrupować oraz dołączyć do diagnozy sytuacji lokalnej.

Aby uzyskać możliwie pełny obraz badanej przestrzeni, należy wziąć pod uwagę perspektywę różnych użytkowników, wywiady przeprowadzić z osobami starszymi, rodzicami małych dzieci, rowerzystami, pieszymi i kierowcami, ale także inwestorami, planistami czy aktywistami, działającymi na rzecz danej przestrzeni.

Wśród wywiadów możemy wyróżnić wywiady grupowe, tzw. fokusy. Dyskusja prowadzona w grupie (według założonego scenariusza) pozwala dodatkowo na skonfrontowanie opinii i pomysłów dotyczących badanej przestrzeni. Zadaniem moderatora prowadzącego wywiad jest ukierunkowanie rozmowy, zachęcanie uczestników do aktywności oraz stymulowanie ich kreatywności często z pomocą różnych zadań i ćwiczeń, które pomagają się wypowiedzieć.

Spacer badawczy

Terenowa metoda służąca badaniu przestrzeni, mapowaniu konkretnych miejsc i elementów wymagających interwencji. Podczas spaceru, moderowanego przez prowadzącego według przygotowanego scenariusza, użytkownicy przestrzeni poddają ją ocenie i przedstawiają pomysły usprawnień, przekazując uwagi ustnie lub wypełniając specjalnie przygotowany do tego kwestionariusz. Prowadzący oprócz zapisywania wypowiedzi może też robić zdjęcia konkretnych miejsc i ich elementów. Spacer badawczy prowadzimy, aby się dowiedzieć, jak lepiej dostosować dany teren do potrzeb obecnych i przyszłych użytkowników. Narzędzie przydatne do diagnozowania funkcji i recenzowania przestrzeni.

Spotkanie otwarte (debata)

Otwarte spotkanie z mieszkańcami może być organizowane na różnych etapach procesu:

- » Na etapie **diagnozy**: w celu poinformowania użytkowników o wynikach przeprowadzonych badań oraz dyskusji i zebrania opinii odnośnie tematu konsultacji, jak również w celu zaprezentowania dalszych etapów procesu konsultacyjnego i zaproszenia do udziału w konsultacjach.
- » Na etapie **zasięgnięcia opinii**: aby zebrać opinie i pomysły użytkowników.
- » Na etapie **informacji zwrotnej**: w celu poinformowania użytkowników o podjętych decyzjach i dyskusji nad zaproponowanymi rozwiązaniami.

Organizacja

Wybór miejsca: Miejsce na przeprowadzenie debaty powinno być tak dobrane, aby zaproszeni goście czuli się komfortowo. Dlatego jego wielkość i liczbę miejsc do siedzenia należy dostosować do przewidywanej liczby gości. Miejsce to powinno być ogólnodostępne, z łatwym dojazdem, bez utrudnień architektonicznych dla seniorów i osób niepełnosprawnych. **Musi znajdować się jak najbliżej przestrzeni, o której chcemy rozmawiać.**

Godzina spotkania: W dni robocze należy brać pod uwagę jedynie godziny popołudniowe, ponieważ większość ludzi pracuje w ciągu dnia. Jednak każda sytuacja jest specyficzna i należy ją rozpoznać. Najlepsza pora to zwykle godz. 17.00 lub 18.00.

Wyposażenie sali: Konieczny jest duży ekran, rzutnik multimedialny oraz – w przypadku większej liczby uczestników, dużej sali – nagłośnienie (minimum dwa mikrofony, najlepiej bezprzewodowe). Ekran powinien być widoczny dla wszystkich uczestników spotkania. Na sali należy ustawić krzesła w takiej liczbie, ilu spodziewamy się gości. W razie większej liczby mieszkańców, należy być przygotowanym na dostawienie dodatkowych krzesel. Należy kategorycznie zrezygnować z ustawienia prezydialnego stołu, który zwiększa dystans między osobami prowadzącymi a uczestnikami spotkania.

Warto zapewnić uczestnikom wodę, zimne napoje, kawę i herbatę oraz przekąski (ciastka, owoce).

Coraz częstszą praktyką jest umożliwienie mieszkańcom przyścia z dziećmi i zapewnienie nad nimi opieki na czas spotkania.

Prowadzenie spotkania: Spotkania powinien prowadzić doświadczony **moderator**, który będzie potrafił skupić uwagę na poruszanych kwestiach, prowadzić dyskusję, łagodzić ewentualne spory i konflikty.

Konieczna jest obecność planisty czy urbanisty odpowiedzialnego za tworzenie dokumentu planistycznego oraz osoby odpowiedzialnej za prowadzenie konsultacji. W ten sposób możliwe będzie uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące zarówno założeń dokumentu planistycznego, jak i organizacji procesu konsultacji.

©PZR / Przepis na plan

Podczas wystąpień należy używać języka zrozumiałego dla mieszkańców i używać możliwie najbardziej czytelnych map, pozbawionych dodatkowych warstw.

Przebieg spotkania:

- » powitanie, sprawy organizacyjne,
- » prezentacje: np. założeń projektu, wyników badań,
- » przerwa (przerwa jest po ok. 50 minutach, trwa 15 minut),
- » moderowana dyskusja (od 30 do 90 minut).

Przebieg debaty oraz wnioski należy spisać i upublicznić.

Spotkanie otwarte jest jednym z najczęściej wykorzystywanych narzędzi w procesie konsultacji dokumentów planistycznych. Podczas dyskusji trudno jest cokolwiek ustalić i stwierdzić, czy proponowane przez uczestników spotkania rozwiązania są akceptowane przez pozostałe osoby. Dlatego warto spotkanie otwarte wzbogacić narzędziami warsztatowymi.

Warto zaplanować czas dla osób, które chcą zadać konkretne pytania do dokumentu, ale również zaproponować chętnym konkretną pracę nad wypracowaniem rozwiązań dla przestrzeni poddanej konsultacjom.

Kluczowe jest, aby użytkownicy wiedzieli, co będzie działo się na spotkaniu.

Punkty konsultacyjne

Punkty konsultacyjne usytuowane w przestrzeni publicznej, której dotyczą konsultacje, pozwalają pozyskać informacje bezpośrednio od jej użytkowników. W punkcie powinny znajdować się niezbędne dokumenty, mapy lub makiety. Zainteresowani powinni uzyskać wyjaśnienie planów czy też odpowiedzi na nurtujące pytania od dyżurujących tam osób. Na podobnych zasadach funkcjonują **punkty mobilne**, które zmieniają miejsce w obrębie konsultowanego obszaru.

Punkty konsultacyjne to dobre miejsce, aby przeprowadzić z użytkownikami przestrzeni sondaż bądź zadać pytanie w bardziej interaktywnej i zabawowej formie.

Punkt konsultacyjny pozwala nawiązać interakcję z użytkownikami przestrzeni i poinformować o prowadzonych konsultacjach.

Sukces zastosowania tego narzędzia zależy od dobrej organizacji punktu konsultacyjnego. Punkt musi być widoczny w miejscu, w którym często pojawiają się użytkownicy przestrzeni. Każda osoba odwiedzająca punkt, musi wiedzieć, po co ma przyjść, konieczna jest więc wcześniejsza informacja.

W punkcie konsultacyjnym jesteśmy najczęściej w stanie zatrzymać mieszkańców na kilka minut, dlatego każdy, kto odwiedza punkt, musi otrzymać konkretne zadanie do wykonania, musi zostać zauważony i „obsłużony”.

Jeżeli rozmawiamy o dużej przestrzeni punkt konsultacyjny powinien pojawić się w różnych częściach planowanego z mieszkańcami obszaru, funkcjonować przez około 3-5 godzin i być prowadzony przez dwie bądź trzy osoby ze strony organizatorów konsultacji.

Zbieranie uwag i opinii

Zbieranie wniosków i uwag do dokumentów planistycznych jest obowiązkowym elementem konsultacji dokumentów planistycznych.

Standardowy formularz do składania uwag powinien zawierać następujące rubryki:

- » nazwa podmiotu składającego uwagę z rozróżnieniem na osobę fizyczną lub prawną,
- » dane kontaktowe (adres, telefon, adres e-mail),
- » dane dotyczące nieruchomości związanej ze złożonymi uwagami (numer działki i obręb ewidencyjny oraz, jeśli dotyczy, adres),
- » przedstawienie uwagi wraz z opisem i uzasadnieniem,
- » podpis osoby składającej uwagi,
- » data i miejsce złożenia uwagi.

Warto jednak zadbać o to, aby zbieranie wniosków i uwag odbywało się w bardziej przystępny dla użytkowników sposób oraz różnymi kanałami. Należy wyjść poza tradycyjne zbieranie wniosków w formie papierowej bądź elektronicznej i uzupełnić proce-

durę, wykorzystując narzędzia elektroniczne, które ułatwiają zarówno składanie uwag, jak i ich późniejsze agregowanie.

Posłużyć mogą dwa narzędzia internetowe.

Serwis mamzdanie.org.pl

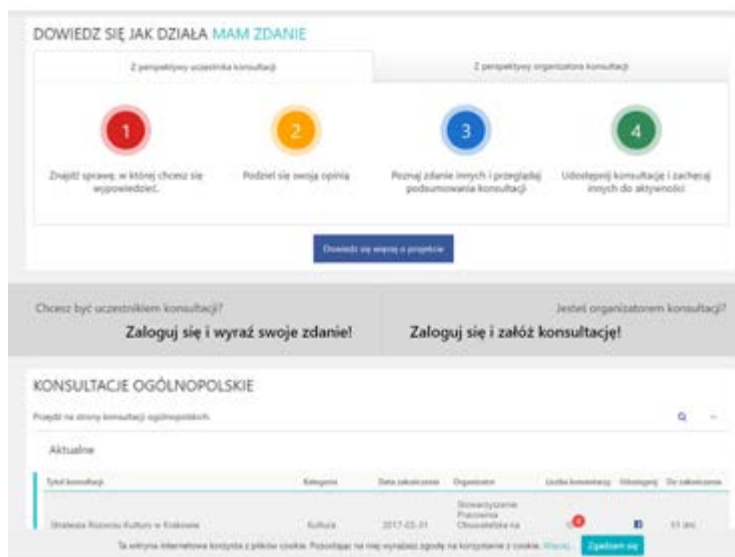
Umożliwia upublicznienie różnego typu dokumentów (w formie tekstu, obrazu czy grafiki) wraz z określeniem czasu, w jakim są one przedmiotem konsultacji. Daje możliwość wyrażania opinii na ich temat (po uprzednim zarejestrowaniu się w serwisie). Opinie są dostępne na bieżąco nie tylko dla operatora konsultacji, ale dla wszystkich odwiedzających serwis. W serwisie można umieścić także raporty z konsultacji.

Geoankieta

Pozwala zbierać informacje o potrzebach i pomysłach, a także konsultować przygotowane rozwiązania urbanistyczne za pomocą geoankiety - internetowej aplikacji opartej na systemach informacji przestrzennej (GIS). Uczestnicy mają możliwość nanoszenia na mapę punktów, linii i obszarów, a do każdego obiektu przypisania informacji poszerzających kontekst. Mogą też dyskutować na forum. Aplikacja pozwala badać aktualne wykorzystanie przestrzeni, diagnozować ją, identyfikować obszary problemowe i możliwe konflikty, a także zbierać pomysły na zmiany (dlatego użyteczna jest na różnych etapach konsultacji).

Przepisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zobowiązują do rozpatrzenia wniosków w trakcie tworzenia projektu planu czy studium. Po rozstrzy-

gnięciu, które z postulatów zostały zaakceptowane i odrzucone, należy przekazać ich autorom informację zwrotną o tej decyzji. Dzięki temu można pokazać, w jaki sposób treść przyjętych wniosków jest odzwierciedlona w konkretnych zapisach dokumentu urbanistycznego. Z kolei autorzy wniosków nieuwzględnionych, powinni otrzymać uzasadnienie, dlaczego ich wnioski zostały odrzucone. Tylko takie postępowanie gwarantuje, że osoby biorące udział w konsultacjach, nie poczują się zlekceważone i w przyszłości będą skłonne zaangażować się w kolejne tego typu działania.

Zbieranie opinii i wykorzystane do tego narzędzia nie powinny zamykać dyskusji o kształcie planowanej przestrzeni.

Zebrane informacje na temat potrzeb, oczekiwań, problemów i pomysłów użytkowników przestrzeni należy usystematyzować, stosując inne narzędzia, które posłużą do wypracowania konkretnych rozwiązań.

Grupa robocza (dalej: GR)

To technika pracy, pozwalająca w sposób warsztatowy wypracować złożone i wieloaspektowe rozwiązania dotyczące koncepcji zagospodarowania przestrzeni, może być także z powodzeniem stosowana przy tworzeniu dokumentów strategicznych czy podjęciu decyzji o kontrowersyjnej inwestycji.

Praca GR, której zadaniem jest opracowanie koncepcji zagospodarowania jakiegoś terenu czy określenie kierunków jego zagospodarowania, powinna być oparta o narzędzia pracy warsztatowej, szczególnie pracę z mapami i makietami (o czym w kolejnych opisach technik i narzędzi).

Organizacja

Wybór miejsca: Miejsce do pracy grupy musi być stałe i łatwo dostępne dla uczestników, zapewniające komfortowe warunki do dyskusji i pracy warsztatowej. Najlepiej, jeżeli grupa będzie pracować przy wspólnym stole.

Godzina spotkania: GR pracuje wspólnie przez kilka tygodni, terminy i godziny spotkań ustalane są wspólnie z uczestnikami grupy. Pierwszy termin proponują jednak organizatorzy, najlepiej proponować godziny popołudniowe (koło 17, 18) ze względu na to, że większość osób w ciągu dnia pracuje lub się uczy.

Wyposażenie sali: Sala powinna być wyposażona we flipchart, na którym moderator będzie zapisywał wnioski z dyskusji grupy. Często potrzebny jest także rzutnik i ekran, aby móc prezentować różne wątki poruszane w dyskusji oraz wyniki diagnozy. Warto pamiętać o zapewnieniu napojów i drobnych przekąsek dla uczestników grupy.

Przebieg spotkań grupy roboczej

Nabór do grupy roboczej

Pierwszym etapem jest nabór do grupy roboczej. Zazwyczaj jest on ogłoszony w trakcie debaty publicznej, na której prezentujemy wyniki diagnozy, lecz nie zostaje zamknięty i może trwać przez jakiś czas, w zależności od czasu, jakim dysponujemy do zakończenia konsultacji. Uczestnicy debaty wypełniają formularze zgłoszeniowe do pracy grupy, które następnie zbierają organizatorzy (można też wyznaczyć specjalną urnę, do której można wrzucać wypełnione formularze).

Formularze zgłoszeniowe powinny być dostępne na stronie internetowej organizatora procesu konsultacji. Nabór do gr warto wesprzeć odpowiednią promocją.

©PZR / Przepis na plan

Zebrałe karty zgłoszeniowe dzielone są na kilka zbiorów, w zależności od wieku i płci osób zgłaszanych. Z każdej z grup ankiet losowo wybiera się 2 osoby, w taki sposób, aby ostatecznie zebrać 10-14 osób w różnym wieku, z zachowaniem parytetu płci.

Osoby wylosowane zostają powiadomione o tym fakcie i otrzymują informację o terminie pierwszego spotkania. Wszystkie osoby powinny być obecne na wszystkich spotkaniach, a na pewno na pierwszym. Doświadczenie pokazało, że nieobecność na spotkaniach powoduje znaczną stratę czasu na kolejnym, kiedy trzeba relacjonować ubiegłe spotkanie. Nie jest możliwe dołączenie do gr w trakcie jej pracy.

Przebieg pracy grupy roboczej

Pierwsze zebranie GR

Pierwsze spotkanie ma na celu zapoznanie się członków grupy, omówienie problemu, nad którym grupa będzie pracować i przedstawienie wyników diagnozy. Każda z osób otrzymuje po spotkaniu raport z diagnozy w celu dokładnego zapoznania się z tematem.

Warsztaty GR

Kolejnym etapem są właściwe warsztaty, na których grupa wypracowuje konkretne rozwiązania. Liczba warsztatów/godzin pracy grupy jest uzależniona od wielkości czy zakresu konsultowanego problemu.

Wszystkie spotkania gr są prowadzone przez moderatora w formie warsztatów. Na początku pracy zawierany jest kontrakt określający zasady pracy w grupie, w dalszej części koordynator dba o realizację zamierzeń procesu w określonym czasie, prowadzi spotkanie pod względem technicznym, nakierowuje dyskusję na temat główny w przypadkach, kiedy zmierza w innym kierunku. Pożądane jest doświadczenie coachingowe czy trenerskie moderatora. Jego kluczową rolą jest wysłuchanie mieszkańców i prowadzenie dyskusji, może także zabierać głos w kwestiach merytorycznych.

Kolejne spotkania gr odbywają się według następującego schematu:

- » określenie interesariuszy podjętego problemu,
- » określenie potrzeb poszczególnych interesariuszy odnośnie podjętego problemu,
- » wypracowanie rozwiązań dla poszczególnych potrzeb.

W trakcie prac gr można zapraszać ekspertów, którzy wyjaśnią problematyczne kwestie w zakresie podjętego tematu.

Ostatnie spotkanie odbywa się w obecności urzędników i ekspertów zewnętrznych. Koncentruje się na konfrontowaniu pomy-

©PZR / Przepis na plan

słów i potrzeb mieszkańców z ekspertami i przedstawicielami władzy samorządowej. Z tego spotkania powinien powstać raport rozbieżności stanowisk.

Opracowanie wyników pracy GR

Wyniki pracy gr powinny zostać opracowane i złożone w postaci raportu wraz z naniesionymi konkretnymi rozwiązaniami na mapie.

Warsztaty przyszłościowe

Technika pozwalająca na dialog między różnymi grupami (mieszkańcami, lokalnymi władzami, przedsiębiorcami) w celu stworzenia wspólnej wizji danej przestrzeni z ogólnym planem działań.

Uczestnicy warsztatów podzieleni są na kilka grup, z których każda pracuje według tego samego schematu opierając się na poszczególnych fazach warsztatów:

1. Faza przygotowawcza

Uczestnicy warsztatów zapoznają się ze sobą i poznają ogólne reguły spotkania. Zostaje nakreślony także temat warsztatów.

2. Faza krytyki

Uczestnicy poszukują negatywnych aspektów podjętego problemu, słabych stron i problemów, które należy rozwiązać, a także krytykują dotychczas podjęte działania w omawianym temacie. Efekty dyskusji są szczegółowo rozpisywane i zapisywane na kartkach.

3. Faza utopii

Uczestnicy próbują znaleźć idealne rozwiązanie dla wszystkich problemów postawionych w fazie krytyki, próbują odpowiedzieć na wszystkie określone potrzeby i zidentyfikowane problemy.

©PZR / Przepis na plan

4. Faza realizacji

Wizje stworzone w poprzedniej fazie warsztatów zostają przełożone przez uczestników na konkretne i realistyczne plany działania. Rozwiązania powinny opierać się na dostępnych dla danej społeczności zasobach oraz określać, kto i w jaki sposób powinien dane działanie realizować.

Każda grupa prowadzona jest przez moderatora, który podsumowuje i spisuje wyniki prac poszczególnych grup.

Warsztaty planowania partycypacyjnego

Metoda służąca określeniu wspólnej koncepcji zagospodarowania wybranego terenu. Składa się z 3 części: diagnozy, moderowanego spotkania projektowego (jednego lub kilku) i wypracowania ostatecznego rozwiązania. Na początku prowadzi się badania społeczne i urbanistyczne, dotyczące obecnego zagospodarowania i funkcjonowania planowanego obszaru. Następnie projektant wspólnie z interesariuszami przygotowuje różne rozwiązania, które są na bieżąco analizowane i oceniane przez planistów i urbanistów tworzących dokument. Alternatywnie faza projektowania może przybrać formę serii spotkań, służących zebraniu wymagań, a później dyskusji o przygotowanych propozycjach. Proces zamyka podjęcie wspólnej decyzji, akceptującej przygotowany plan. **W trakcie warsztatów należy używać różnych narzędzi wspierających: map, zdjęć lotniczych, makiety urbanistycznej, programów służących wizualizacji rozwiązań projektowych.**

Spotkania konsultacyjne

Służą do wypracowania rozwiązań konkretnych kwestii – dyskusja odnosi się do bardzo jasno sprecyzowanego zagadnienia. Na przykład mamy wydzielony obszar objęty planowaniem i rozważamy koncepcję jego zagospodarowania. Dyskutujemy na temat szczegółowych rozwiązań, np. gdzie w parku powinno znaleźć się miejsce na muszlę koncertową i czym ona powinna być. Część mieszkańców nie zgadza się na wybudowanie dużego obiektu, inni chcieliby coś bardziej kameralnego, a jeszcze inni podpowiadają, że sceny i trybuny mogą być ruchome (bo im-

prezy nie odbywają się codziennie). Mieszkańcy wypracowują rozwiązanie wspólnie z ekspertami. Takie spotkania dobrze sprawdzają się w sytuacji, kiedy mieszkańcy mają kilka konkurencyjnych pomysłów, projektów. Zadaniem ekspertów i moderatorów jest m.in. ich pogodzenie i wybór optymalnych rozwiązań. Spotkanie powinien prowadzić moderator czuwający nad przebiegiem procesu oraz ekspert zajmujący się zagadnieniem od strony technicznej lub prawnej. Jest to metoda do zastosowania na bardziej zaawansowanych etapach konsultacji.

Partycypacyjne mapowanie przestrzeni

Metoda służy określeniu, w jaki sposób mieszkańcy korzystają z przestrzeni oraz jakie mają wobec niej postawy i opinie. Potrzebujemy mapy miejscowości zaopatrzonej w legendę dotyczącą zbieranych informacji. Mapa powinna mieć odpowiednio duży format, umożliwiający pracę w grupie. Mapa może być przygotowana w formie wydruku komputerowego, tradycyjnego opracowania kartograficznego lub dostosowanego do potrzeb użytkowników, może być też narysowana odręcznie. Praca polega na zbieraniu i zapisywaniu na mapie informacji pozyskanych od mieszkańców dotyczących różnych kwestii związanych z użytkowaniem przestrzeni. Możliwe jest również przeprowadzenie ankiet i wywiadów, a następnie samodzielne naniesienie informacji na mapę. Dzięki zastosowaniu tego narzędzia określimy miejsca, w których występuje nagromadze-

nie problemów planistycznych wymagających interwencji, oraz miejsca odbierane przez mieszkańców jako przyjazne.

Mapowanie przestrzeni można wykorzystać, pracując z użytkownikami w punktach konsultacyjnych oraz na początku pracy grupy roboczej czy warsztatów planowania partycypacyjnego.

Kawiarnia obywatelska (z ekspertami)

Metoda zbliżona do nieformalnego spotkania. Składa się z 3 faz: wypowiedzenia własnego stanowiska przez każdego uczestnika, komentowania stanowisk innych i podsumowania w otwartej dyskusji. Zadaniem ekspertów jest przedstawienie

©PZR / Przepis na plan

różnych aspektów omawianego problemu. Metoda właściwa dla początkowej fazy procesu partycypacyjnego, kiedy ważniejszym od wypracowania konsensusu jest samo rozpoczęcie dialogu między interesariuszami.

Warsztaty charrette

Rodzaj warsztatów projektowych, które angażują jednocześnie różne grupy interesariuszy oraz ekspertów (np. architektów, urbanistów, ekonomistów, socjologów). Ich celem jest wypracowanie i przedstawienie wspólnej koncepcji zagospodarowania obszaru, która powstaje w kolejnych fazach jako wynik analiz i szkicowych wariantów rozwiązań projektowych. Metoda ta jest kosztowna (duże zaangażowanie osobowe) i długotrwała (zajmuje min. 4-5 dni). Jest jednak właściwym narzędziem do rozwiązywania skomplikowanych problemów przestrzennych, w tym wynikających ze sprzecznych interesów. Zapewnia transparentność procesu planowania oraz zaangażowanie dużej liczby mieszkańców.

Głosowanie

Jednym z narzędzi zbierania opinii, pozwalającym wybrać rozwiązanie/a spośród wielu, które mają największe poparcie, jest głosowanie. Można je stosować, kiedy potrzebujemy precyzyjnego określenia najbardziej

akceptowanych rozwiązań. Dobrze przeprowadzone głosowanie pozwala stworzyć czytelną listę rankingową.

Najlepsze rezultaty daje możliwość głosowania na kilka rozwiązań, gdzie każdy mieszkaniec ma więcej niż jeden głos. Czasami stosuje się głosy o różnej wadze (np. pierwsze miejsce 3 pkt - trzecie miejsce 1 pkt).

Głosowanie może trwać kilka godzin, np. na spotkaniu z mieszkańcami czy festynie, ale może także trwać kilka tygodni. W tym przypadku należy zapewnić odpowiednie miejsca i kanały do oddawania głosów.

Głosowanie na spotkaniu

Za każdym razem należy szczególnie zwrócić uwagę na odpowiednie poinformowanie mieszkańców o głosowaniu, szczególnie, jeśli zakładamy, że będzie ono miało wiążący charakter. Informacja taka musi pojawić się na zaproszeniu na spotkanie i być znana od początku procesu.

Dobrze zaplanuj głosowanie. Nawet proste oddanie głosu przez podniesienie ręki wymaga przygotowania. Zastanów się, ile osób będzie uczestniczyć w głosowaniu, na ile rozwiązań / propozycji będzie można głosować, ile będzie wszystkich propozycji.

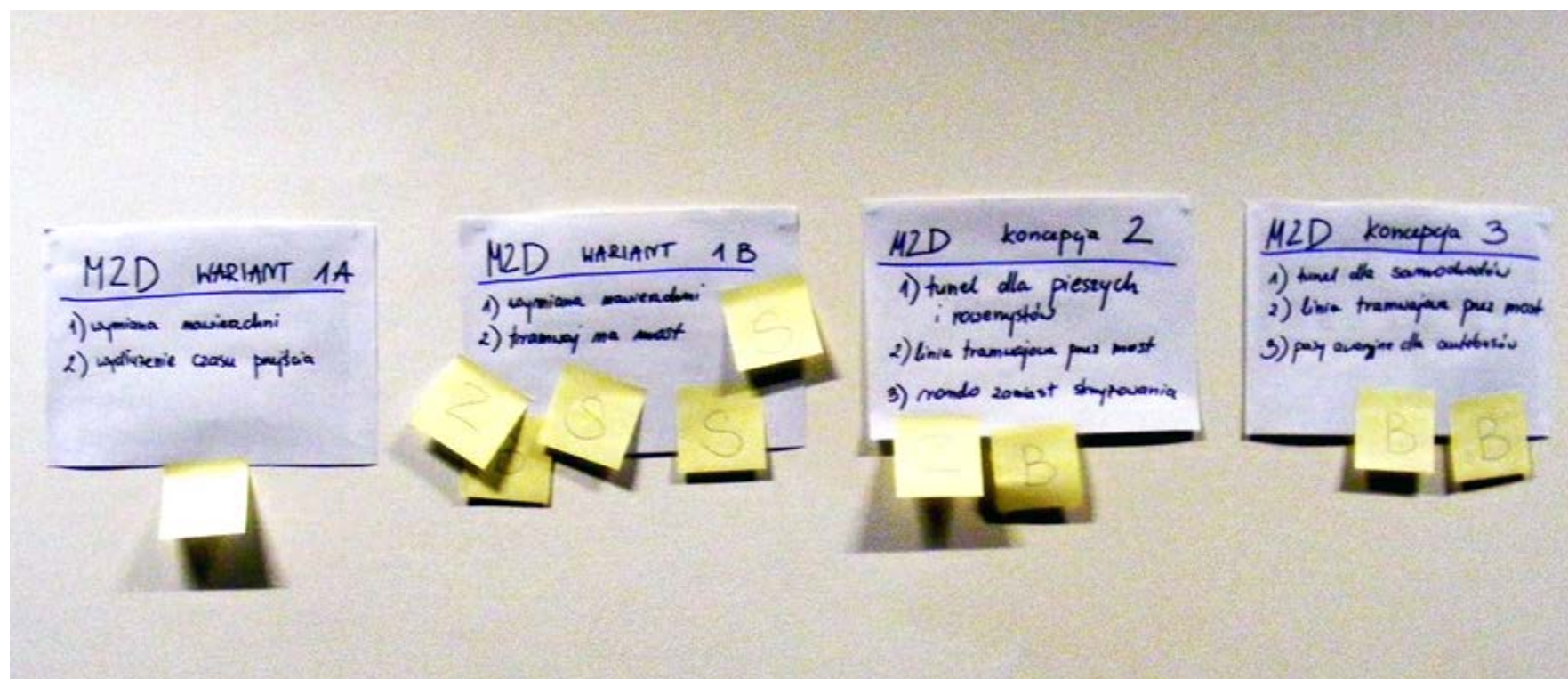
Zaplanuj sposób liczenia głosów tak, aby szybko można podać wyniki, najlepiej w ciągu kilku, kilkunastu minut po zakończeniu głosowania.

Kropkokracja

Jednym ze sposobów wyboru różnych pomysłów w dużej grupie osób jest kropkokracja.

Uczestnicy spisują swoje pomysły na specjalnych papierowych formularzach, a następnie wstawiają kropki, aby wyrazić opinię o danym pomysle w następującej skali: „całkowicie się zgadzam”, „zgadzam się”, „nie mam zdania”, „nie zgadzam się”, „całkowicie się nie zgadzam”, „nie rozumiem”. Uczestnicy podpisują się na każdym formularzu, na którym postawili kropkę, opcjonalnie mogą również napisać krótkie komentarze. W efekcie otrzymujemy wizualne przedstawienie zbiorczej opinii danej grupy na wybrany temat, tym samym mamy natychmiastowy wynik.

Mianem „kropkokracji” określa się czasami również głosowanie za pomocą naklejek w kształcie kropki, zwane również głosowaniem kumulatywnym. W przypadku

Głosowanie nad koncepcjami przebudowy Placu Rapackiego w Toruniu. Każdy miał trzy głosy o różnej wadze A, B, C.
Źródło: UM Toruń.

głosowania kumulatywnego głosujący wybierają ulubiony pomysł poprzez przydzielenie ograniczonej liczby naklejek lub zaznaczeń długopisem – najbardziej popularne są naklejki w kształcie kropki.

Promocja i komunikacja

Do dyskusji o przestrzeni włączamy różne grupy interesariuszy, jednak to mieszkańcy są kluczowi w procesie konsultacji i do nich przede wszystkim kierujemy zaproszenie.

Pamiętajmy, że nie każdy musi uczestniczyć w planowaniu przestrzeni, ale każdy powinien wiedzieć, w jaki sposób może się zaangażować.

Należy stworzyć łatwy i prosty w odbiorze komunikat, który zachęci do uczestnictwa w procesie konsultacji oraz pokaże, dlaczego warto się zaangażować.

Promocja i komunikacja powinny towarzyszyć procesowi powstawania dokumentu planistycznego od momentu przygotowywania analiz i podjęcia uchwały o przystąpieniu do sporządzenia planu czy studium aż do jego uchwalenia przez Radę Miasta/Gminy.

Narzędzia promocji i komunikacji

Strona internetowa

W trakcie procesu powstawania mpzp czy suikzp kluczowe jest miejsce, w którym znajdować się będą wszystkie informacje dotyczące procesu konsultacji i prac nad dokumentem planistycznym.

Na stronie internetowej pracowni urbanistycznej czy urzędu gminy powinien zna-

leżać się kontakt do osoby odpowiedzialnej za sporządzenie planu czy studium. Na bieżąco powinny także pojawiać się wyniki wszystkich prowadzonych analiz, diagnoz społecznych, informacje dotyczące spotkań z mieszkańcami i raporty z prowadzonych konsultacji.

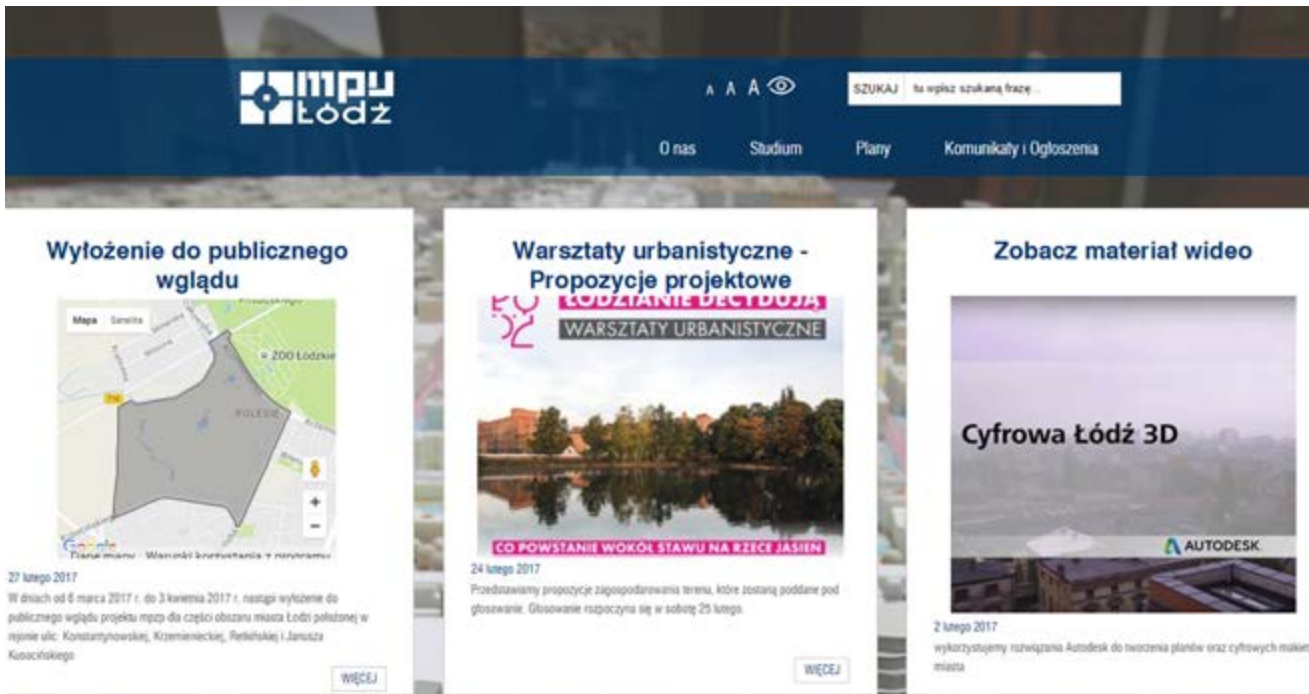
Zadbanie o transparentności w procesie planowania jest bardzo ważne w zdobywaniu zaufania mieszkańców i innych interesariuszy oraz ich zaangażowania.

Plakaty

Należy pamiętać, kto jest potencjalnym odbiorcą treści, którą umieszczamy na plakacie. Komunikat, który kierujemy musi być prosty i konkretny, a sam plakat czytelny.

Unikajmy trudnych słów i długich tekstów. Pamiętajmy, że na plakacie nie zamieścimy wszystkich szczegółowych informacji, dlatego konieczne jest odesłanie odbiorcy do miejsca, gdzie może znaleźć więcej informacji, na przykład do strony internetowej.

Plakaty należy wieszać w miejscach, gdzie pojawia się duża liczba osób potencjalnie zainteresowanych tematem, a jeżeli planowane miejsce ma już swoich użytkowników to plakaty powinny znaleźć się również tam, na przykład w parku czy na placu zabaw.

Informacja prasowa

Należy przygotować jasny i czytelny komunikat prasowy i rozesłać go do wszystkich lokalnych mediów, portali internetowych. Korzystajmy także ze wszystkich dostępnych serwisów społecznościowych. Pamiętajmy, aby informację o planowanym wydarzeniu wysłać z około tygodniowym wyprzedzeniem oraz powtórzyć wysyłkę dzień przed.

Zaproszenia indywidualne

Do dyskusji nad planowaną przestrzenią warto zaprosić wszystkie potencjalnie zainteresowane instytucje, organizacje i grupy. Wszystkie lokalne stowarzyszenia, organizacje hobbystyczne, rady osiedli (jeśli są), radnych i urzędników.

Dlatego tak ważne jest stworzenie na początku procesu konsultacji mapy interesariuszy, która pozwoli na identyfikację wszystkich grup.

Do tak sprecyzowanych odbiorców warto wysłać zaproszenia bezpośrednio - w wiadomości e-mail czy pocztą tradycyjną, a komunikat wzmocnić zaproszeniem telefonicznym.

Dodatkowe formy promocji

Kanały komunikacji i promocji trzeba dobrze zidentyfikować i korzystać z wielu dostępnych form, zawsze jednak dostosowując je do specyfiki lokalnej społeczności i konkretnej grupy odbiorców, którą chcemy zaangażować. Warto korzystać z przychylności księży w parafiach, wypróbować działania promocyjne w przestrzeni miasta czy wykupić reklamę w telewizji, radio czy prasie, a także zaangażować w proces informowanie rady osiedli, lokalne organizacje czy grupy nieformalne. Zachęcamy do łączenia różnych form promocji i informacji, szczególnie jeżeli nasza grupa odbiorców jest różnorodna.

Warto także wykorzystać potencjał internetu, umieszczając informację o planowanych wydarzeniach na forach internetowych, wykupując reklamę internetową oraz tworząc wydarzenia na portalu Facebook i zapraszając na nie znajomych.

Prezentacja rozwiązań

Kluczowa w komunikacji jest czytelność i możliwość zrozumienia przekazywanej informacji. Dlatego nawet najlepsze rozwiązania przestrzenne mogą zostać źle odebrane przez mieszkańców, jeżeli nie będą dla nich czytelne i zrozumiale zaprezentowane.

Każda koncepcja czy projekt planowanej przestrzeni prezentowany mieszkańcom powinien w łatwy i możliwie schematyczny sposób przedstawiać proponowane rozwiązania.

Należy unikać umieszczania na projekcie niepotrzebnych warstw projektowych, stosować symbole, oznaczenia i wizualizacje, a także punkty orientacyjne, znane mieszkańcom, które ułatwią im orientację na planie.

Podczas spotkań z mieszkańcami czy pracy warsztatowej należy pracować na dużych wydrukach przygotowanych koncepcji i planów.

Informacja zwrotna

Równie ważną rolę jak informacja o planowanych działaniach konsultacyjnych, pełni informacja o wynikach konsultacji. Mieszkańcy muszą wiedzieć, jak wygląda ostateczny projekt przestrzeni, w której planowaniu uczestniczyli. Należy także wytłumaczyć, dlaczego niektóre ze złożonych propozycji zostały odrzucone bądź uwzględnione tylko częściowo.

Warto pokazać wizualizację projektowanego obszaru. Informacja zwrotna powinna być łatwo dostępna dla mieszkańca.

Pochwalmy się wynikiem wspólnej pracy, wykorzystując w tym celu różne kanały komunikacji: media, strony internetowe i portale społecznościowe czy zorganizować wystawę prezentującą wizualizację planowanego obszaru.

Lista kontrolna planowanych konsultacji dokumentu planistycznego

Zanim przystąpisz do włączania mieszkańców w dyskusję o sporządzonym dokumencie planistycznym odpowiedz na poniższe pytania:

	TAK	NIE
Czy jest wyznaczona osoba do kontaktu w sprawie konsultacji planowanego obszaru?		
Czy powstała strona internetowa/zakładka na stronie internetowej, na której będą umieszczane wszystkie dokumenty i informacje związane z procesem sporządzania dokumentu planistycznego?		
Czy określono konkretne tematy, które chcemy poruszyć w rozmowach z mieszkańcami?		
Czy określono interesariuszy planowanego obszaru?		
Czy określono, w jaki sposób będą zbierane opinie, badane potrzeby i oczekiwania interesariuszy?		
Czy zaplanowano użycie kilku różnych narzędzi informowania na wszystkich etapach pracy nad dokumentem planistycznym?		
Czy powstały minimum dwie koncepcje zagospodarowania obszaru, które zostaną poddane pod dyskusję z mieszkańcami?		
Czy dokonano zestawienia zysków i strat proponowanych kierunków zagospodarowania obszaru?		
Czy zaplanowano, jak będzie wyglądał etap wspólnego wypracowywania wizji obszaru z interesariuszami?		
Czy zaplanowano więcej niż jeden sposób na zbieranie uwag do projektu sporządzanego dokumentu planistycznego?		
Czy zaplanowano sposób poinformowania o wynikach konsultacji?		
Czy są wyznaczone osoby odpowiedzialne za konkretne zadania?		

Jeżeli Twoja odpowiedź na wszystkie pytania brzmi TAK możesz przystąpić do dyskusji z interesariuszami planowanego obszaru!

Bibliografia

- Śleszyński, Przemysław i in., 2016, *Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach w roku 2014. Synteza. 2016*, Warszawa: PAN Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, [dostęp: 20.12.2016] https://www.igipz.pan.pl/tl_files/igipz/ZGMil/Aktualno%C5%9Bci/Streszczenie_za_2014.pdf
- Christopher, Alexander. *Język wzorów. Miasta, budynki, konstrukcja*, 2008, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Projekt ustawy Kodeks urbanistyczno-budowlany z dnia 20.09.2016 roku, uzasadnienie [dostęp: 20.12.2016] <http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12290463>
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717, [dostęp: 20.12.2016] <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20030800717>
- Jak przetworzyć Miejsce. Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych, Kraków: Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, [dostęp: 20.12.2016] http://www.mck.pk.edu.pl/panel/dokumenty/PPS,%20Jak_przetworzyc_miejsce.pdf
- Krajowa Polityka Miejska 2023, Warszawa 2015, [dostęp: 20.12.2016] https://www.mr.gov.pl/media/10252/Krajowa_Polityka_Miejska_20-10-2015.pdf
- Konsultacje planu miejscowego. Instrukcja obsługi, 2016, Warszawa: Fundacja Wspomagania Wsi.
- Melgler, Lech; Pobłocki, Kacper; Wudarski, Maciej, *Anty-Bezradnik przestrzenny: prawo do miasta w działaniu*. 2013, Warszawa: Biblioteka Res Publici Nowej.
- Żylski, Tomasz (red.), *Plan na plan. Partycypacja w planowaniu miejscowym*, Warszawa 2016, [dostęp: 20.12.2016] http://konsultacje.um.warszawa.pl/sites/konsultacje.um.warszawa.pl/files/plan_na_plan_internetowy.pdf
- Materiały edukacyjne ze strony www.partycypacjaobywatelska.pl/przestrzen
-

W publikacji wskazujemy kluczowe dysfunkcje systemu planowania przestrzennego w Polsce. Zwracamy szczególną uwagę na kwestie związane z partycypacją obywatelską w planowaniu. Wskazujemy też nowe wyzwania, przed jakimi stoją miasta w XXI w. Nie ma gotowej recepty na to, jak sporządzać dobre plany zagospodarowania przestrzennego oraz jak włączać w ten proces mieszkańców i innych interesariuszy.

Opierając się na naszym doświadczeniu, podpowiadamy, jak wypracować model tworzenia dokumentów planistycznych i jakie wybrać narzędzia do dialogu z mieszkańcami.

Ta publikacja będzie miała swoją kontynuację. Czekamy na uwagi, a szczególnie na przykłady dobrych planów miejscowych i innych dokumentów planistycznych, a także procesów, które doprowadziły do ich uchwalenia.

Chcielibyśmy pokazać najlepsze polskie dobre praktyki w tworzeniu polityk przestrzennych oraz angażowania i dyskusji z różnymi użytkownikami przestrzeni.

Pracownia Zrównoważonego Rozwoju
fundacja@pzs.org.pl

ISBN 978-83-62590-30-8